

DROGA (4483) *sb f*

dró- (559), dro- (224); dró- *Strum, Oczko (16), KochDz, KochMuza, KochWz (2), KochProp (4), KochWr (6), KochCz, KochPij (2), OrzJan (24), JanNKar (3), JanNKarGórn; dro- OpecŻywSandP (2), MurzHist (17), MurzNT (26), KochZg, KochTarn, OstrEpit (2); dró- : dro- OpecŻyw (18:46), Mącz (199:23), OrzQuin (7:21), BiałKat (4:4), KochPs (24:21), KochTr (1:2), KochJez (3:3), KochFr (4:9), KochPhaen (5:2), KochMRot (9:2), KochPieś (6:2), KochSob (3:1), PudlFr (5:2), ZawJeft (13:2), GórnTroas (6:3), KochFrag (3:2), WyprPl (10:3), SarnStal (153:4), SiebRozmyśl (14:20), GoślCast (10:3); a jasne.*

sg N dróga (459). ♦ G drógi (709). ♦ D dródze (28). ♦ A drogę (1290). ♦ I drogą (365). ♦ L dródze (682). ♦ V drógo (5). ♦ pl N drógi (129). ♦ G dróg (207). ♦ D drógám (8); -ám (7), -am (1) Leop. ♦ A drógi (264). ♦ I drógami (140); -ami (122), -ámi (2), -(a)mi (16); -ami :-ámi Leop (4 : 1), BudBib (9 : 1). ♦ L drógach (168); -ach (114), -ách (37), -(a)ch (17); -ach: -ách RejPs (3 : 1), LubPs (4 : 6), Leop (10 : 5), BielKron (6 : 2), BudBib (6 : 2), StryjKron (1 : 2). ♦ du N (cum nm) dródze (10) KrowObr 76v, 76v marg, Rr2, Leop Ez 21/19, BibRadz Mar 11/4, BielKron 277v, 433 [2 r.], WujNT Mar 11/4, SkarKaz 578a. ♦ A (cum nm) dródze (17) RejWiz 164, Leop Ez 21/19, BibRadz Ez 21/19, BielKron 226v, 417, KwiatKsiąż F2, RejAp 124, GórnDworz P3v, ModrzBaz 97, KołakSzczęśl Cv, SkarKaz 578a. ♦ I (cum nm) dróg(o)ma (2) MiechGlab 25, March³ V8.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

1. *Trakt, gościniec, ulica, ścieżka; via Murm, Mymer¹, BartBydż, Mącz, Calag, Calep, Cn; iter, limes Mącz, Cn; voha Mącz, Calep, Cn; strata Mącz (799) : Dwie myłzy były się zetkały/ Gdy po drodze żyárná zbierały BierEz M3v, D3, D3v, F2v, L3, O2v, P3; Nieśfczeńni żydowie wiodątz pana Iezufa fromotnie po oné drodze za fłyię go bili OpecŻyw 111v, 21, 30v, 71v [2 r.], 73v [3 r.], 78 (26); OpecŻywSandR nlb 3; ZapWar 1522 nr 2287 [2 r.], 1542 nr 2606, 1548 nr 2669; Murm 27; Mymer¹ 7; TarDuch B7, C2, C8, E; FalZioł I 79b, V 117; BielŻyw 72, 77; GlabGad Bv; MiechGlab 16, 23; WróbŻołt 79/13, 88/42, 139/6; LibLeg 6/118v, 11/153v, 174v; Nadrodze Chlopowy yednemu gdi yachal a wthen czałz chlop na wozie ípal fuknya vkradl LibMal 1548/147, 1543/68, 1544/93v [2 r.], 1545/99, 1547/134v, 135v (10); RejRozpr F2v; Zabieźmy mu gdzie na drogę padńmyłz na kolana RejJóz Mv, B8v, P5v; SeklKat M4v; RejKup k4v, x4v; Tamże ná onym mieyfcu kazał Alexander miedzy dwie drodze poftáwić dwa flupy marmurowe bárzo wielkie HistAl L3v, B4, B6, Cv, K8v [2 r.], L, L4; MurzNT Matth 13/19, Mar 10/46, Luc 19/36; KromRozm III C7v; BielKom B4, D3v; GliczKsiąż Iv; LubPs ee2v, ee4; GroicPorz i4v, m3 [2 r.], nv, ov; A chcełz iefztze więcey fwiádeftwá/ iž thego/ nie od Bogá maćie/ że obrázy w kościelech/ y po drogách ftáwiaćie? KrowObr 113, 57, 83v, 113v, 114, 115 [2 r.], 116v; RejWiz 23, 46, 81v, 131v, 138 (9); A oto wielmoźność Bogá Izráelkiego íflá drogą od wfcходу flońcá [per viam orientalem] Leop Ez 43/2, Deut 1/33, Ios 24/17, Iudic 5/10, 9/37, 2.Reg 16/5 (57); UstPraw F [2 r.]; RejFig Bb5, Bb6v, Cc7, Dd3 [2 r.], Dd5, Dd5v [2 r.]; RejZwierz 33; A Anná fiedźiáłá wygládaíac y tu y owdźie ku drodze zá fynem fwoim [circumspiciens filium suum in via]. BibRadz Tob 11/4, Gen 14/17, 35/19, Lev 19/14, 26/22, Num 22/23 (53); Byli też Wiátores/ co drogi opatrzali. BielKron 119v, 16, 18v, 23, 31v, 42v [2 r.] (36); KochSat A3v; Flexuosa et obliqua via, Krziwa y tám y lám fie wiyąca drógá. Mącz 256c, 5d, 36a, 55b, 62b, 74d*

(43); *OrzQuin* Iv, M4v, Aav [2 r.], Aa4v [2 r.]; *SienLek* 189, 191; *RejAp* 18v, 137; *GórnDworz* Q7v; [zagadka o łodzi] Wiele drogą chodzi/ á łładu nie rodzi. *HistRzym* 24, 24, 52, 56v, 59, 63v (11); Iáko ná ten czás thy fwięte ludzi potkáá [pociecha]/ iż fie im wnet okazáá drogá/ tám gdzie fie pytáli. *RejPos* 36v, A6, 1v [2 r.], 62, 62v, 63 (38); *KuczbKat* 405; Skępcá márnego pyęknie podle drogi/ Mogłby záfwięzić czáfem y zá nogi. *RejZwierc* 217, 20v, 21v, 51, 66v, 69 (19); *BielSpr* 8, 19v, 25v, 27, 53 [3 r.], 65v [2 r.]; *WujJud* 9v [2 r.], L13; A Anná fiedziáá wygládáiac y tu y owdzie ku drodze [in via] zá fynem fwoim. *BudBib Tob* 11/4, *Gen* 48/7, *Deut* 22/4, 27/18, 1.Reg 26/3, *Ez* 41/11 (20); *BudNT Matth* 8/28, 13/20 [19], *Mar* 8/27, *Luc* 19/36, *Act* 25/3, 26/13; *ModrzBaz* 35, 53, 78, 84v [2 r.], 104; *SkarJedn* 92; *Calag* 558a; Krew po drogách żywa płynie/ Iáko gdy défzcz wielki linie *KochPs* 119, 139, 206; *SkarŻyw* 101, 108, 187, 253 [2 r.] (13); *MWilkHist* G4v, H4v, K3; Potym chudziná mniemáiac iżby do Litwy fzedł/ álbo do Zmodzi/ zbłędził w lefiech/ bo nie drogą fzedł/ ále známionuiac fię po Słońcu przez gęfte láłfy/ y błotne ftarzyny dárł fię gdzie mógł *StryjKron* 442, 72, 390, 442, 537, 747 [2 r.]; *CzechEpPORz* *; *KochJez* B; *KochDz* 107; *KochMRot* Cv; *ReszList* 176; *BielSjem* 33; *KochPieś* 9, 38; *ArtKanc* E5v, F13v, F15, K18; *GórnRozm* G4, G4v, L4; *ZawJeft* 5; *Calep* 69b, 116a, 132a, 227b, 463a [9 r.] (16); *GostGosp* 62, 90, 166; *Phil* O4 [2 r.]; *ZapKościér* 1588/77; *KochCz* A3v; *LatHar* 326, 352, 354, 361; *WujNT Matth* 8/28, 13/4, 19, 20/30, 21/8 (24); *WysKaz* 7; Dróg fzerokość iáko ma bydz poftánowiona. *SarnStat* 1234, 188, 292, 293, 480, 494 (47); *SiebRozmyśl* H3; *KmitaSpit* C3v; *PowodPr* 49; *SkarKaz* 123b, 315a [2 r.]; ná ten czás kot chodząc teź dla żywności po drodze/ poyrzy w bok/ y wyrzy fkowronká w dołku *CzahTr* K3v, Ev, E3v, Fv, F3v, K3v, K4v; *PaxLiz* C3v, D3v; *KlonWor* 23.

W połączeniu z nazwą miejscową [w tym: nazwa w N (4), nazwa w G (1)] (5): A gdy iá nálafl Angioł Páńłki/ przy fthudni v wody ná pułzczy/ ktora iefth ná drodze Sur [qui est in via Sur]/ rzekł do niey *Leop Gen* 16/7, *Num* 21/33; *BibRadz Gen* 16/7; *SkarŻyw* 63; Drogi Sionu [...] zoftály w záłobie y płáczu/ iż niemáíz ktoby nimi chodził ná nabożeńftwo. *PowodPr* 9.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miejscowej [droga + przymiotnik (18), przymiotnik + droga (2)] (20): yako kady gyda oth wáglá godzathkowskyego mosthv drogą yardanowska *ZapWar* 1527 nr 2376, 1550 nr 2683; *MetrKor* 46/114v, 57/117, 59/276v; *LibMal* 1543/67, 1554/192v; *Leop* 4.Reg 3/20; *BielKron* 30v, 39; O Cyiońkiey drodze pytác fię będą [Siion interrogabunt de via] *BudBib Ier* 50/5, *Num* 21/33, *Ios* 12/3, *Is* 15/5, *Ier* 2/17, 18; *CzechRozm* 77v; *SkarŻyw* 429, 601; *ZapKościér* 1580/6v.

W charakterystycznych połączeniach: podle drogi siedzieć (7), stać (2); drogę opuścić, zagrozić (3), zaskoczyć (3); na drogę iść (2), wypchnąć, zabieżeć (2), zachodzić (3), zająć (5); drogą chodzić (6), ciągnąć, iść (idący) (31), jechać (2), wywieść; na drodze iść (5), jechać (2), (s)potkać się (7), stać (6), zabieżeć (3), zachodzić, zająć (2), zastępować (zastępujący, zastępowanie) (9), zjechać się; po drodze iść (6), jeździć (4); przy drodze siedzieć (siedzący) (8); droga bezpieczna (2), dylowana, krężysta, krzywa, nagacona, niechodziona, stara (2), (u)brukowana (2), zagrodzona.

Przysłowia: wczem oni ták fye máyá yáko groch przy drodze *GliczKsiąż* B2; *RejZwierc* 217, 227. iáko on kámięń co przy drodze dármo leży *RejZwierc* 23.

Skępiec iáko głóg co drapie przy drodze *RejZwierc* 217, 74v, 105v.

Fraza: »droga szła« (1): záfááá Oycá iefzczę trochę ziewáiącego y rucháiącego fie/ leżącego práwie w mieyfcu ciálnym/ przez ktore tylko drogá szlá *Phil* O4.

Zwroty: »drogi patrzeć« = *nie zjeżdżać z drogi* (1): PAtrz iáko fie ty kołá/ nadobnie zgadzáią/ Iedno bieżąc zá drugim/ gdy drogi pátrzáią. *RejZwierz* 138v.

»drogę położyć [= zbudować]« [szyk *zmienny*] (2): Drogę położyłz [*viam pones*] áby przyśfedł miecz do Rábát miááta fynow Ammonowych/ y do Iudy do Ieruzálem naobronniemyłfego. *Leop Ez* 21/20, *Ez* 21/18.

Wyrażenia: »bita droga« = *strata via BartBydg; via trita Mącz* [szyk 2 : 1] (3): Strata via, brukowana vlicza vel byta droga *BartBydg* 151; *Mącz* 492a; *WujNT Luc* 3/5.

»ciasna droga; ciasność drog« = *arcta a. stricta via Mącz* (6; 1): tám złe przebywánie/ y ciáána drogá miedzy ieżiory/ ták iż muśi po iednym koniu iecháć ieden zá drugim. *BielKron* 227; *Mącz* 10a, 15a, 421b; A iefliby ciálnemi drogámi [*per angustias viarum*] woýfko fzło/ przeto trzebá zpilnościá vbiegáć mieyfcá fpofobnieýsze *ModrzBaz* 111; *SkarKaz* 123a [2 r.].

»dobra droga« = *po której łatwo przejechać; facilis via Mącz* (7): *Mącz* [114]a; Po kámienie do młynow w dobrá drogę ná fániách ieżdżic *GostGosp* 63; Koły do iázu dobre/ godne/ żimie w dobrá drogę nagotowáć *GostGosp* 86, 50, 76, 86, 90.

»dobrowolna [= *publiczna, dostępna dla wszystkich*] droga« = *strata publica JanStat* [szyk 29 : 18] (47): yakom yá nyewzyála dw szykyerv sluzebnykom slyachethny katharzynyne sphalanth na dobrowolney drodze *ZapWar* 1512 nr 2107, 1504 nr 1920, 1508 nr 1974, 1975, 2026, 1509 nr 2058 (41); Winá náázá Krolewfka/ to ieft fiedmnadzyešta/ [...] niema być ni zkogo braná iedno o czworę rzecz: á to o fpalenie/ o drapieftwo ná dobrowolney drodze. *UstPraw* G2, A2v; *SarnStat* 182, 214, 515, 605.

»droga gościnna« = *gościniec, droga publiczna* (1): Pořááł tedy Moizeř s Kades do krolá Edom/ prořząc áby moęł przez iego zyemię z ludem iść drogá gościnná [*via publica Vulg Num* 20/17] *BielKron* 41v.

»kamienista droga« = *scrupulosa via Murm, BartBydg; calculosa via Mącz* [szyk 3 : 1] (4): *Murm* 123; *BartBydg* 140b; *Calculosa via*, Ořtra á kámieniřta drógá. To yeřt w którey wiele kámienia. *Mącz* 31b; *CiekPotr* 71.

»kozackie drogi« = *manowce, wertepy, tajne szlaki* (1): Náfyááł tedy záwždy Kozackimi drogámi z Ziwibundetem Litewřkim Xiáęęciem ná plundrowánie kráin Ruřkich/ Roku 1213. *StryjKron* 265.

»krolewska droga« = *szeroka, publiczna droga; via regia Murm, Mącz* [szyk 4 : 3] (7): *Via regia*. Wyelka Drogá krolewfka. *Murm* 27; *Leop Num* 21/22; *Mącz* 221b, 329b, 492a; *CzechRozm* 97; Téż vřtáwiamy: áby Stárořtowie nářzy nie řádzili nie rozdźielnié/ iedno cztery Artykuły: o rozbićie ná dródze Królewkiéy/ gdzie Kupcóm gwałt bywa czynion *SarnStat* 911.

»niepogodna droga« (1): *Quo nunc capessis tu te hinc adversa via*, Gdzie fie bierzeřz w tak niepogodná drogę. *Mącz* 35c.

»nierowna droga« (1): *Anfractus, Lomiřte á nie rowne drógi/ skáliřte á opoczifte mieifcá. Mącz* 9c.

»droga oliwna« = *wysadzana oliwkami albo prowadząca w kierunku Góry Oliwnej (1)*: á wślyftek lud łfedł przeciw drodze Oliwney ktora pátrzy ku pułzczey [*contra viam quae respicit ad desertum*]. *Leop 2.Reg 15/23*.

»droga ostra« = *kamienista, wyboista; calculosa a. salebrosa via Mącz; scrupulosa via Murm* [szyk 5 : 3] (8): Patrzay iako ijdzie sám bog bofymi nołfkami/ przez tak daleką ij ołtrą drogę *OpecŻyw 36, 10v; BartBydg 140b; HistAl K8; MurzNT Luc 3/5; Mącz 31b, 364d*; y mieyfćá krzywe fię wyproftuią/ á drogi ołtre łtáną fię bitymi [*erunt ... aspera in vias planas*] *WujNT Luc 3/5* [*przekład tego samego tekstu MurzNT*].

»[kogo] pełne drogi« = *łtok na drodze (1)*: Wiecháló ich [*naszych*] pięćdziefiát bucžno w miáfto kotcych/ Fráncuzow pełne drogi/ chcąc widzieć łtroy obcych. *StryjWjaz A4*.

»(po)przeczna (*a. przecznia*) [= *boczna*] droga« = *iter transversum, obliqua via Mącz (4)*: *Obliqua via, Poboczna/ przeczná drógá. Mącz 256c, 194a, 488d*; Potym poprzecznemi drogámi co dzień oboz rułzáiąc wodził *ModrzBaz 112*.

»droga pospolita [= *publiczna*]« = *tritum iter Mącz* [szyk 8 : 5] (13): Przykázuiemy też to áby od tego miáftá Perskiego áż do Macedoniei drogá była iáwná y połpolita *HistAl G4v; Mącz 450c; GórnRozm G4*; Drógi połpolité y clá áby nie były mijáné. *SarnStat 1235, 43, 504, 515, 528, 625* [3 r.] (10).

»rowna droga« = *campestre iter, via inoffensa, plana via Mącz (5)*: Záfię theż rowney drodze nie wfáy [*ne confidas in via sine offendiculo*]\á łtrzeż fię y dzieci twoich. *BibRadz Eccli 32/23* [25], *Deut 2/8; Mącz 33a, [114]a, 261a*.

»rozstanie, rozbieżenie, rozchodzenie drog« = *compitum, divortium viarum Mącz, Cn; quadrivium Calep, Cn* [szyk 13 : 2] (12 : 2 : 1): *Leop Ez 21/21*; A Krol Bábitołki łtanie miedzy rozłtánim dwu drog łzukáiąc wiełzczby *BibRadz Ez 21/21, Ez 21/19, Matth 22/9; BielKron 20*; Trivium, Trzech dróg rołtánim/ trzidroże *Mącz 492d, 54b, 62b, 487d, 488a, 492d*; A thák idźcie ná rozbieżenie drog [*Matth 22/9*] *RejPos 238; StryjKron 161; Calep 883a; WujNT Matth 22/9*.

»droga sanna« (1): Kmiotkiem łprzeżáim/ w łełieni á Zimie ma Pan álbo Vrzędnik nawięcey robić: [...] á drogi łánney nie opułzczáć. *GostGosp 38*.

»solna droga« (1): *salaria via, Solna drógá w Rzymie którą fól od morzá przywożono Mącz 364c*.

»(u)torowana droga« = *callis Mącz, Calep; via trita Mącz; via celeberrima a. consularis a. illustris a. lata a. militaris a. praetoria a. publica a. tritissima Cn* [szyk 3 : 1] (4): á gdy by łie w ten czás łnieg wielki tráfił/ każe łługom łnieg od miotác połłowi/ á łam na torowáney drodze bęđzie łtał *BielKron 434v; Mącz 32a, 492a; Calep 152b*.

»wielka droga« = *via regia Murm, Mymer¹, BartBydg, Mącz; via militaris Mącz (9)*: *Murm 27; Mymer¹ 7; BartBydg 169b*; Regia via, Wielka drogá/ Gołciniec też łtolec á miełzkánim królewskie. *Mącz 349d, [95]b, 221b, 329b, 492a* [2 r.].

»wolna [= *publiczna*] droga« (2): łakom ya nyeros byl ych bratha rodzonego łana mybieszczika navolney drodze *ZapWar 1546 nr 2648; ComCrac 20*.

»zła droga« = *nie nadająca się do użyciu; deterrima via Mącz* [szyk 11 : 1] (12): *Deterrima via, Bárzo zła drógá. Mącz 451a, 492a; KochJez Bv; ActReg 5v, 6, 74*; A tramy áby łie we złą drogę

áni lećie nie wożyły *GostGosp* 60, 28 [2 r.], 50, 76; bo mogła go zła droga, powódź, albo niemoc zadržymać. *SarnStat* 1280.

Szeregi: »droga, (i, a, też) gościniec« (9): *Mącz* 221b, 329b, 349d, 492a; *RejPos* 36v; STároftowie łámi máią bronić Kupcom: áby iedno drógámi zwyczáynémi y gościniami [*nonnisi viis consuetis, et publicis stratis JanStat* 1040]/ [...] iezdźili pod łtráćeniém rzeczy *SarnStat* 1235, 289, 947, 1234.

»(tak) na (po) drogach i (jako) w mieściech« (2): *Diar* 72; tedy táki káždy ták ná drógách iáko y w mieściech záłtány/ łól którą powiezie/ tráćić będzie *SarnStat* 967.

»pole i droga« (3): *Mącz* 403d; Nie wychodźcie ná pole/ y ná drogę [*ad agrum et per viam*] nie chodźcie *BudBib Ier* 6/25; *StryjWjaz* B2.

»droga, (albo, i) ścieżka (a. stegna)« [*szyk 4 : 4*] (8): wźákże nálezi dwie drodze álbo łciefzki przez połrodek gor rozdzielne *HistAl* K8, L; *Leop Is* 35/9; *Mącz* 370d, 382a; *BudBib* 4.*Esdr* 16/33; Kmiećie drog niepotrzebnych y łtegen przez żytá z žimy łtrzedz máią *GostGosp* 34; *GostCast* 66.

»ulice i drogi« (3): *RejPos* 239; O iáko biegał Iozeph á niełpiąc w nocy y we dnie z namilżą małżonką łwoią/ rzewno płákáli/ po vlicách y drogách/ pytáiąc łkárbu y łercá łwego. *SkarŻyw* 244; *GrochKal* 17.

»bądź na drogach, bądź we wsiach i miasteczkach« (1): [*gdymy je ktokolwiek*] bądź ná drógách/ bądź we wsiách y miáłteczkach [*sive in viis, sive in villis et oppidis JanStat* 588]: którýmłowiek łpołobem łmiałby náiiáchác/ álbo zgwałćić: niech będzie ołádzón/ iz obráził Máiełtat Króla Ie⁸⁰ M. *SarnStat* 43.

2. Trasa, szlak, którędy się idzie lub jedzie; ślad, trop; kierunek; przestrzeń do przebycia od jednego punktu do drugiego, odległość, dystans; *via Mącz, Calag, Cn; iter Mącz* (423) : ijinłá drogą do krolełtwa łwe⁸⁰ łie zafié wezbrali ij iechali. *OpecŻyw* 25, 32; *MetrKor* 46/114v, 57/119v [2 r.], 59/271 [2 r.], 280v [2 r.]; *TarDuch* B; *FalZioł* IV 6b; *MiechGlab* 19, 25, 26, 58; Thym yełth y bandzie załzią wrocicz łią do szwich zyemy volno drogamy kthoremy ony załzią chczą *LibLeg* 6/159v, 6/78v, 11/77, 182; *WróbŻołt* aa5v [3 r.], 109/7; *RejPs* 157; *RejWiz* 89v; Ktorą drogą poćiągniemy [*per quam viam ascendemus*]? On mu odpowiedział: Pułłczą Idumeyłką. *Leop* 4.*Reg* 3/8, *Ex* 13/21, *Deut* 1/22, 31, 17/16, 3.*Reg* 13/9 (16); *BibRadz Deut* 28/25 [2 r.], *Ios* 10/10, *Ier* 3/13, I 358c marg, *Ez* 21/20; Nábrawłzy Hifzpani korzenia włzelkiego do okrętow ledá zacł/ pułłci łie do Hifzpaniey dwiemá drogámi *BielKron* 446v, 45, 47, 55, 83, 191v (23); *Iter devium*, Daleko z drógi/ nie prołta drógá. *Mącz* 175d, 418d, 492b, c, d [2 r.]; *RejAp* AA7v; *GórnDworz* li6 [2 r.]; *RejPos* 35v, 37, 68v, 87, 293 marg, 327; *RejZwierc* 95, [121]; *BielSpr* 58, 59 [2 r.]; *BudBib Gen* 28/20, *Deut* 1/22, 31, *Iudic* 8/11, *Iob* 6/18 (12); *BiałKaz* Mv; *BudNT Iac* 2/25; ze trzech rzeczy trudnych ku poznániu: to ielł/ drogi Orłowe y ná niebiołách: drogi Węzowe y ná łkále Drogi Okrętowe y ná morzu: natrudniey poznác drogę Młodzięcá z Almą *CzechRozm* 130v, 130v [3 r.], 131; *ModrzBaz* 78v; *SkarJedn* 309, 310; *Calag* 48a; *KochPs* 58; *SkarŻyw* 244, 403, 481 [2 r.], 581; *KochJez* A3v; *NiemObr* 96; *KochFr* 128; *KlonŻal* B4v; *KochSz* A3 [2 r.], Bv, B2; *KochSob* 64; *ArtKanc* C14; *GórnRozm* G2v; *KochProp* 6; *Calep* 116a; *GostGosp* 14, 86; *LatHar* 633; *KołakSzczęł* Cv; *WujNT Matth* 2/12, 4/15, s. 14 marg [2 r.], 512, *Iac* 2/25, *Apoc* 16/12; *WysKaz* 7; Iáko bowiełm źródłó łkoro z brzegów wyleie, dźieli łie ná wiele częłci, á koźda częłć náyduie łobie włáłne drógi, którými bieży *JanNKar* C3v; ZAkázuiemy włzyłtkim Kupcom: áby z rzeczámi y z kupiámi łwémi nie łmieli przez nowe drógi

y mieyfcá przechodzić [*per novas vias et loca transire JanStat 1035*] *SarnStat 1235, 288, 491, 881, 966, 967 (20)*; *SiebRozmyśl G; SkarKazSej 688b*; Idź rowno z wodą/ lámá cię ná grzbiecie Poniešie Wiłlá y ná prufkim świecie Stáwi z komięgá y s tráftá leniwa/ Swá drogá krzywá. *KlonFlis E3, D2, F2 [3 r.], F4, G2 [2 r.], G4v [2 r.], H4*; Rzekł tám drugi nieborak idąc zá fwym ftádem/ Sćigáiąc prętko świeżym fwych ciołakow śládem/ Radbym był wrzędnie fwoy dobytek licował/ Lecz mi fzátan podobno drogę wycinował. *KlonWor 22*.

W połączeniach z bliższym określeniem kierunku [*w tym: droga czego, kogo (11), przez co (7) (18)*]: *OpecŻyw 31*; Druga droga przez Belz do Włodzimirza Wołyn *MetrKor 59/219v, 57/118, 119, 59/278*; *Leop Deut 1/40*; Pátrzaycież iefli drogá gránic fwych poydzie do Bethfámes *BibRadz 1.Reg 6/9*; *BudBib Num 14/25, 2.Reg 4/7, Ier 52/7 [2 r.]*; tylko tą drogá przez Głogów [*ea via, per Głovoviam JanStat 1035*] y przez iné mieyfcá/ którędy zftárádná iefť zwyczaj/ iezdźic máią. *SarnStat 1236, 1236. Cf »droga poganow«*.

W połączeniach z bliższym określeniem odległości (17): Poydziem drogę trzech dni [*viam trium dierum*] w pułczá *Leop Ex 8/27, 4.Reg 3/9, Sap 18/14, 1.Mach 5/24*; *BielKron 264*; Mille passus/ Tyliác Kroków przinoši/ málem czini godzinę drógi. *Mącz 221c, 184a, 221c, 339d*; *BudBib Num 10/33 [2 r.], 33/8, 1.Mach 5/24*; á co miefiác czterey ich chodziło/ po dochody kłáftorne/ do innego imienia ktore ten kłáftor miał opodał/ kilá dni drogi *SkarŻyw 183, 470*; *WujNT Luc 2/44*; *SkarKaz 422b. [Możliwe teżznacz. 4]*.

W charakterystycznych połączeniach: *pamiętać drogę; drogą iść (4), wrocić się (6); droga in(sz)a (23), krzywa (3), kupiecka, (nie)świadoma (2), nieznajoma (2), ojcowa, trudna, utarta, własna; niebezpieczność drog (2)*.

Zwroty: »chybiać (a. uchybić) drogi« (3): *RejZwierc 237*; zna to [*męstwo Olechnowiczów*] *Mołkwićin/ zna Tátáryzn frogi/ Gdy chybia drogi. ModrzBazStryj ¶ 2v; CzahTr Hv*.

»iść, jechać itp. w swą drogę, swą drogą« = *udawać się w obranym sobie kierunku [szyk zmienny'] (10 : 9)*: *Leop 1.Reg 25/12*; A wrocił fię [*Abram*] fwą drogá od południá áż do Bethel *BibRadz Gen 13/3, Iudic 18/26, 19/9, 1.Reg 1/18, Tob 10/15, Act 8/39; GórnDworz Ov; BudBib Gen 32/1, Iudic 19/27, Ier 2/23, Tob 10/15; HistHel B3v*; á trochę fię chlebem pošliwfy/ w drogę fwoię fzli. *SkarŻyw 356, 452; KochSz A3; KochSob 67; WujNT Act 8/39*; Ponieważ pielgrzym/ [...] drogá fwoią idzie/ nie wftępuiąc áni w prawo ani w lewo *WysKaz 5*.

»naprowadzić, nawieść na (prawą) drogę« = *wskazać właściwy kierunek; in iter et viam inducere, dirigere ad rectum iter Mącz [szyk zmienny] (1 : 1)*: *Dirigere aliquem ad rectum iter, Náprowadzić ná práwą drogę. Mącz 350c, 96c*.

»powiadać (a. powiedzieć), oznajmić drogę« = *wskazać kierunek [szyk zmienny] (2 : 1)*: *Ow mu drogę powiada/ boby fám nie tráfił RejZwierc 115; BielKron 13; PaxLiz C3v*.

»(swej) drogi patrzeć (a. patrzeć)« = *iść we właściwym kierunku; pergere iter a. viam Mącz (2)*: *Pergere iter, Drógi fwoyi pátrzáć/ przed fię yść Mącz 350d, 492a*.

»drogę ukazać (a. pokazać, a. ukazować itp.)« = *iter iudicare, viam commonstrare Mącz; ostendere viam Calag [szyk zmienny] (20)*: *Prosił by nád nim lutość miał/ Drogę mu k miáftu vkazał BierEz A3; BielŻyw 88; Leop Ex 13/21, Deut 1/33; OrzRozm Qv; BielKron 190v, 267v; Mącz 54b, 85c*,

231c; *OrzQuin* A4; *HistRzym* 29 [2 r.]; Gdyż/ iáko tu słyfzyfz/ iż Anyoł Boży vkázował drogę onym fwiętyym pániám/ kędy go fszukác miáły. *RejPos* 109v; *BudBib Deut* 1/33; *Calag* 123b; *SkarŻyw* 259; *CiekPotr* 2; *KlonFlis* F3v; *KlonWor* 51.

»drogi umylic, pobładzić; (z)mylic drogę; (o)mylna, obłędliwa droga; z drogi bładzący« = *perplexum iter Mącz* [szyk zmienny] (2 : 1; 2; 2 : 1; 1): Więć fie mu Káplán przygodził/ Ktory był drogi pobładził. *BierEz* A3, Hv; *POtym* z onych fráfunkow młodzyeniec vbogi/ Pořzedł głowę řpuściwfzy/ y vmylił drogi. *RejWiz* 158; *Mącz* 304b, 492a; *RejPos* Ooo5v; *RejZwierc* 173; *ModrzBaz* 51 v; *KlonWor* 21.

»ustąpic (a. zstępic, a. zstępowac), ustąpienie, ustę (z) drogi« = *zejście z wytyczonego kierunku, z obranej trasy; decedere a. declinare a. deflectere de via, divertere via, erratio Mącz; aberratio, diverticulum, exorbitare Calep* [szyk zmienny] (16 : 2 : 1): *ZapWar* 1527 nr 2376; *GlabGad* P7v; *BibRadz Is* 30/11; *Potym* Markus Kráfus człowiek łákomy iádac przeciwko Tátárom/ [...] z drogi do Ieruzalem řtąpił *BielKron* 265v; *Erratio*, Zbładzenie/ Vřtąpienie z drógi. *Mącz* 108b, 44d, 57d [2 r.], 108b, 130a [2 r.], 227d (11); *Calep* 4b, 335b, 390b; Krotko pořzedřzy dobrze/ áliřci poczuią [konie] Woźnicę niespráwnego: Z drogi vřtępuią. *RybGęřli* Cv.

»drogę wiedzieć, znać« = *viam cognoscere a. noscere a. scire Vulg* [szyk zmienny] (22 : 1): Oni cię tám doprowádźą/ Bowiem drogę dobrze wiedźą. *BierEz* Hv; *OpecŻyw* 95v [2 r.]; *Leop Tob* 5/2, 7; *BibRadz Iob* 28/7, *Ps* 142/8; *Ioann* 14/4, 5; Praca řzalonego ktory drogi niewie do miáfta/ trąpienie mu przynoři [VulgEccle 10/15]. *BielKron* 81v; *KochSat* A2; *RejPos* 291v [2 r.], 293 [2 r.]; *BudNT Ioann* 14/4, 5; Więć miłe řieřtrzyćki podźmy Choć ciemno/ wřzák drogę wiemy. *MWilKHist* G4; *StryjKron* 602; *KochProp* 12; *WujNT Ioann* 14/4, 5; *SarnStat* 106.

»z prawej drogi wykroczyć« = *zboczyć z trasy* (1): *De recta regione deflectere*, Z práwego krefu álbo z práwey drógi wykroczić. *Mącz* 349d.

»(wy)pytac (się) drogi« = *iter explorare, indagare viam Mącz* [szyk zmienny] (6): *SeklKat* A4v; Odfzedł go precź Philozoph/ řam zořtał vbogi/ Niewie gdzyeby fie zá nim potym pyřac drogi. *RejWiz* 46; Do Syonu będą drogi pyřac [in Sion interrogabunt viam]/ thám obrociwfřly twarzy řwoie *Leop Ier* 50/5; *BibRadz Ier* 50/5; *Mącz* 306b, 492a.

Wyrażenia: »bliřsza droga« – *compendiosum iter Mącz; viarum compendium JanStat* [szyk 2 : 1] (3): *Mącz* 288d; *StryjKron* 672; Aby drógi bliřźe y pařze dobrę/ które řą przy tych dwu miářteczkách więřźe/ [...] tym rychłę wabili do řiebie. *SarnStat* 1228.

»dalekość drogi; daleka droga« [szyk 12 : 1] (7; 6): *OpecŻyw* 10v; *BielŻyw* 33; vpomynek then mały kthory na thak krothkyem czařzye przez thak daleką drogą mogli bicz przenyefřyon V. C. M. pošlaly *LibLeg* 7/32, 7/31v; *MetrKor* 57/116v, 59/275v; *RejPos* 182, 311v; *StryjKron* 71; gdyby [takowy] ná ón rok prze dálekořć drógi iáchác niechćiał/ wolno będźie w řwoim Grodźie przed vřřędem Stárořćim [řwiadectwo dać] *SarnStat* 614, 32, 1151; *SkarKaz* 387a.

»droga morska« = *via maris Vulg* (3): *Leop Is* 9/1; Drogi Morřkię/ Gwiazdy niebieřkię/ wiątry řłufźné/ Porty pewné/ ná thym burliwym Morzu [kompas] vkázuię *OrzQuin* A4; *BudBib Is* 9/1.

»droga niedaleka« (1): Z ogrodá do řtodoły drogá nie dáleka *KlonWor* 34.

»niezwykła (a. niezwyčajna) droga« = *nieuczęszczana* (4): *MetrKor* 40/826; Gedimin [...] táiemnymi y niezwyčajnymi drogámi/ dziewiątego dnia Márcá/ do Márgrábtwá Brandenburkfiego znowu wciągnął *StryjKron* 406; ále dla wielkiego głodu w Wołofzech/ y ná wżyftkich Tureckich gościncach pánującego/ mufielifmy iáchác nie zwykłą drogą/ przez Multánfką/ Bulgárfką/ Tribálfką ziemie *StryjKron* 777, 72.

»droga poganow, pogańska« = *wiodąca do miejsca zamieszkania pogan; via gentium Vulg* (5 : 1): *OpecŻyw* 54v; *KromRozm II* y; Ná drogę pogánow nie vdawayćie fię/ y do miáftá Sámárythanow nie chodźćie. *BibRadz Matth* 10/5 [przekład tego samego tekstu *OpecŻyw* 54v, *BudNT*, *CzechRozm* 235, *WujNT*]; *BudNT Matth* 10/5; *CzechRozm* 235; *WujNT Matth* 10/5.

»prosta droga« [w tym: prostą drogą (8)] = *compendiosa via Mącz; via recta Vulg; semita recta PolAnt* (13): *WróbŻółt* 106/7; y vmyślił Alexander proftą drogą ku pułnocney ftronie iechác *HistAl* L, F3; Y prowadził ie proftą drogą/ iż przyfzli do miáftá w ktorem mięfzkáli. *BibRadz Ps* 106/7 [przekład tego samego tekstu *WróbŻółt*], *Sap* 10/10; *BielKron* 63; *Mącz* 175d, 492a; *BielSpr* 27; iáko fkoro obaczył iż nie ku Kámieńcowi gdzie byłá blizsza y profcieyfza droga [...] ále ná Pokucie ciągnie *StryjKron* 672, 672; *SkarKaz* 387a; *KlonWor* 23.

»w puł drogi« [w tym: w puł drogi być (2), leżeć (2), zginąć (1)] (5): Tolsburg. Zamek nád odnogą wyfzey pomienioną: á práwie w puł drogi miedzy Nerwą miáftem á Rewlem leży. *KwiatOpis* A4v; *SkarŻyw* 183; *MWilkHist* I2v; *GrabowSet* E3v; *CzahTr* Hv.

»stara(dawna) droga« = *dawno wytyczony szlak; vetus iter, antiqua strata JanStat* [szyk 12 : 4] (16): Takiez y náfchim kupczom [jest wolno chodzić] do ziemye Moldawskiej y do Turek Stara dawnemy drogami kupczicz *LibLeg* 6/78v, 6/159v, 11/182; *UstPraw* F3 [2 r.]; áby wżyfcy y káždy kupiec/ [...] chcąc iechác ku Wrocławiwowi álbo Śląfku/ ftárémi drógámi iezdźili/ to ieft/ przez Szrem y Poniec. *SarnStat* 976, 287, 288 [2 r.], 960, 969, 1098 (11).

»droga szabatu« = *odległość około pół mili, której Żydom nie wolno było w szabat przekraczać* (1): Tedy fię wrocili do Ieruzálem od gory którą zowią Oliwną: która ieft blisko Ieruzálem/ máiąc drogę fábátu [sabbati habens iter] *WujNT Act* 1/12.

»wodna droga« (1): ma brath nasz knam thy wżiczkye vpominky fvkna y zlothe na dzyen fwyethego Ierzego wyefnego pořilacz wodną drogą *LibLeg* 10/97.

»zamotana droga« = *labirynt* (1): LABYRINTHVS – Labierinth, zamotana droga. *Calep* 575a.

»droga zwycčajna (a. zwykła)« = *trasa wyznaczona dla kupców i przewozu towarów, na której pobierano opłaty; solitum iter, via consueta JanStat* [szyk 7 : 2] (9); Item zadny kupyecy aby nyezmyal yefdzicz yiedno zwiklimy drogamy *MetrKor* 40/826; żeby łámi łobie łól Prufką ze Gdańfką/ z Królewćá/ y z innych miáft Prufkich drógámi zwycčajnymi/ y które przez nas pořtanowioné będą/ woźić mogli *SarnStat* 389, 288, 1098, 1132, 1222, 1230, 1234, 1235.

Zestawienie: »czarna droga« = *czarny szlak tatarski między dopływami Dniepru i Bohu* (1): Tegoż roku Tátárowie wtárgnęli do Ruřkich kráin czárną drogą *BielKron* 405v.

Szeregi: »droga, (a) śćieźka« = *via et semita Vulg* [szyk 2 : 1] (3): *WróbŻółt* 76/20; Ná morzu drogá twoiá/ á śćieźki twoie ná wodách mnogich/ lecz fládu twego nie znác. *BudBib Ps* 76/19 [20] [przekład tego samego tekstu *WróbŻółt*, *KochPs* 114]; *KochPs* 114.

»droga abo ślad« (1): trudno lie Wężą wfrzec ma ktoby fię ná flad iego łpufzcząc miał/ ábo Okrętu rozboyniczego/ iefliby tylko przed łobą drogę okrętową ná wodzie vpátrował: Bo tám trzebá ná co innego pátrzyć/ niź ná lámę drogę ábo flad *CzechRozm* 131.

Wyrażenie przyimkowe: »z drogi« = *nie po drodze; a via, devium Cn* (6): *RejWiz* 103v; A wżák ia wiem iż w tey wśi miełzkáią Wálálzy/ Więcey niź milá z drogi *RejFig* Bb8v, Aa4v; Nobis erit periucundum et tibi non sane devium, Nam będzie bárzo miło/ á tobie nic z drógi nie będzie. *Mącz* 492d; *StryjKron* 72; Bądź pozdrowion Koralu/ Diámenćie drogi/ Tobieć iefť záfwe gotow/ Dwor moy wżák nie zdrogi. *PaxLiz* D3v.

W przen (27) : Ale cołmy trochę z rzeczy wftąpili/ wroćmy fię záfie ná drogę do niey. *GliczKsiqz* C4v.

Zwoty: »iść (a. chodzić, a. pojsć) swą (a. swoją) drogą« = *toczyć się dalej [szyk zmienny]* (7): ocući fię iefłcze lepiey/ on dobry towárzyfz/ á widząc że niemáią áni fwiECE/ áni fwiátlá żadnego/ á przedfię grá á fwar/ idzie fwą drogą/ pocźnie lie dziwowác *GórnDworz* T2v; *CzechRozm* 114v; *Oczko* 30; *CzechEp* 332; *GórnRozm* A3; wżákże połági zápiłané fwą drógą isdź máią. *SarnStat* 591, [idem] 637.

»mieć swą drogę« = *rozwijać się według własnych zasad, toczyć się dalej* (4): Ale tho iuź niech ma fwą drogę. *GórnDworz* M; káźda rzecz ma fwą drogę [*rebus aliis itta constare*]. *ModrzBaz* 143; *CzechEp* 166; *SarnStat* 91.

Wyrażenie przyimkowe: »z drogi« [*w tym: było* (7), *będzie* (1), *mowi* (2), *zda się* (1); *z przeczeniem* (14)] = *nie tak jak powinno być, źle, od rzeczy; non abs re fuerit, non incommodum fuerit Modrz* (14): od wfłech ludzi dźyerżany y téyony [*prawa*] być máyą/ y to nye z drogi. *KromRozm III* D6v, D4v; *SienLek* 155; *GórnDworz* L14v; nie zdrogiby było [*non incommodum fuerit*]/ dárowác miełzkánie żołnierzom ná onych mieyłcách gdzie ich służby trzebá *ModrzBaz* 126v, 45v, 63, 75v, 83, 92, 95v, 131v; *Oczko* 33v; Tedy gdy w nich tákiego co zdrogi obaczyfz/ Więc łzácuy wedle zdánia fwego iáko raczyfz. *CzahTr* A4v; *GosłCast* 17.

3. *Przejście, przejazd; dostęp do czegoś; via Mącz, Cn; commeatus, iter Mącz* (183) : SŁimacźki ziemłkie [...] rofłzki miewaią: aby łobie gothowali drogę tymi rofłzkami. *FalZioł* IV 32a; *WróbŻołt* 67/5, aa4v; łtánął miedzy niemi/ y iákoby wćiał onę nawálność/ y przećiał onę drogę/ ktora do żywych wiodłá [*illa quae ad vivos ducebat viam*]. *Leop Sap* 18/23, *Is* 57/14; *LeszczRzecz* A5v; *BibRadz* *Iob* 28/26, *Apoc* 16/12; Heptaporos, Co łiedm dróg álbo wychodów ma. *Mącz* 154d, 36d, 235a, 312a; *RejAp* 134, 137; *GórnDworz* Bb4v; *HistRzym* 103v; *RejZwierc* [193]v; *BudBib* *Is* 57/14 [2 r.]; *CzechRozm* 58, 168; *Oczko* 20; *KochPs* 110; *CzechEp* 301; Nie nowiná to Struřom/ ná wřeláką trwogę Ciáły łwemi záfálác złým poháncom drogę. *KochFr* 116; *WisznTr* 20; *KochTarn* 77; *KochProp* 11; *GórnTroas* 29; czy wálzá kró: M. nie baczy/ że iuź [*cesarz turecki*] drógę przez Węgry ma do Polłki otwártą? *OrzJan* 101, 73, 75, 83, 85, 90, 114; *WujNT* *Hebr* 9/8; *WysKaz* 33; *SarnStat* 1001, 1002.

droga do czego, do kogo (9): Drogi onym [*diabłom*] do mnie niemáłz/ doleć mię niemogą *OrzList* d3; pořtáwił Cherubiny ku wřchodowi Sądu Eden/ [...] ku łtrzeźeniu drogi do drzewá żywotá. *BibRadz* *Gen* 3/24, *Hebr* 9/8; *BielKron* 119v, 262; *Mącz* 283c; *RejPos* 127; *MycPrz* II A4v; *StryjKron* 692.

droga k czemu (1): Y który to bóg drogą nam k domu zawięra? *GórnTroas* 16.

Zwroty: »dać (dobrowolną) drogę« [w tym: komu (4)] = *dare viam, praeberere iter Vulg* [szyk zmienny] (6): O łtatecznie prosche [...] abi on dał dobrowolną drogę zenye y linom nařzim abi bili przepwřczeny wczalosczy do nas *LibLeg* 10/63v; Kto dał nówálnemu dźdźowi bieg/ y drogę grzmiącemu piorunowi [et viam sonantis tonitruī]. *Leop Iob* 38/25, *Is* 57/14; Dziś nie wřlyřzycie Moizęřz/ [...]kthory przez morze dał drogę fuchą *BielKron* 32; *SkarŻyw* 481 marg; *LatHar* 632.

»drogę otworzyć; droga się otworzyła, otworzona« [w tym: komu (3)] = *viam facere a. pandere, patefactum iter Mącz*; *dare viam PolAnt* [szyk zmienny] (7; 2: 2): bo ieřli thego nie wczyniřz iuř Grekom otworzemy drogę do wřzytkiey Aziey. *BielKron* 297v, 258, 308v; *Patefactum iter ad urbem*, *Otworzona drogą do miáltá. Mącz* 283c; *Viam facere*, *Otworzić drogę/ puřćić dobrowolnie yechác y przyechác. Mącz* 492a, 275b; *BudBib Sap* 14/3; *MycPrz* II A4v; drogá fię otworzyłá Alárykowi/ ktery był od ořtátká wořłká Rádágezego Krolem Godřkim pořtánowiony. *CzechEp* [377]; *OrzJan* 74, 102.

»torować drogę [komu]« [szyk zmienny] (3): ináčey niebęďzie mogło byďř/ iedno zgołá muři łobie Tátary řwemi drogę torowác. *OrzJan* 10, 74, 134.

»(u)czynić drogę; uczyniła się droga« [w tym: komu (5)] = *facere viam Vulg, Cn* [szyk zmienny] (6; 1): *Leop Iob* 19/12, *Is* 57/14; *Furyus Kámillus* Diktatorem będąć/ obegnał Fáliřki/ pod ktorými zamek wzyął/ zyemią drogę do niego wczyniwřzy. *BielKron* 119v, 47; *StryjKron* 390; *OrzJan* 83; *Vczynił gwałtem drogę przez kruki/ przez kánie. KmitaSpit* B4v.

»z drogi ustąpić (a. zřtąpić), ustępowanie« [w tym: komu (5)] = *dać pierwszeństwo; de via cedere a. cessio Modrz* [szyk zmienny] (5 : 1): *Vřtáwiono teřř/ áby ná potkániu káďdy męřczyřzná im [paniom] z drogi vřtąpił y pocřćiwie pozdrowił. BielKron* 110, 434v; *Bo owo czápkı zdeymowánıe/ kłániánıe/ z drogi vřtępowánıe [de via cessio]/ niemoře być włálnym imieniem czći ábo dořtoynořći nářwáno ModrzBaz* 40, 39v, 84v; *Vřtápię mu z poćienıa z drogi: o vrędy Nie będą się v Dworu z nim vbiegał nigdy CiekPotr* 38.

»zabieřeć (a. zabieć a. zabiegać) [komu] (w) drogę, w drodze« = *fieri obviam Calag* [szyk zmienny] (13 : 3): *MurzNT Ioann* 4/51; *LubPs* O4; *Anyoł tedy Bořy pořłáł Heliařzá áby im drogę zábieřáł. BielKron* [84²]v, 298v, 352v; *Słuchayře iakıemi głofy ty tľufczę przez Duchá s. řpřawıone wołáły/ zábiegáıąc drogę iemu. RejPos* 3v, 212, 213 [2 r.], 242v, 347v; *RejZwierc* [28²]; *Calag* 159b; *OrzJan* 101; *POřyłam w twóy dom Muzy/ o S[t]árořto Zacny/ Którym/ by niezábieřáł w drodze kto niebáczny/ Záıeďř w drogę z ochotą OstrEpit* Av; *LatHar* 188.

»zaciągáć drogę [komu]« = *wyruszać na spotkanie nieprzyjaciela; facere iter PolAnt* (2): *Z támtáď gdy fię ruřzył ná dźiewięćıoro řtáıán/ á záciągáł drogę Tymotheuřzowi/ wyrwáło fię nań przez pięć tyřięcy Arábczykw z piąćıá řet iezdnych. BibRadz 2.Mach* 12/10 [idem] *BudBib 2.Mach* 12/10.

»(za)hamowáć drogę [komu]« (3): niewolno nikomu ná nich [řzekach] iázow czyniřć/ tákowych ktoreby hámowáły drogę kupcom iáďącym wodą/ w řtátkách wřzelákich. *UstPraw* E2v; *BielKron* 226v; *KochFr* 88.

»zajecháć [komu] (w) drogę« [szyk zmienny] (9): włofchiwřchi mařkary nařzią zaiachali mu drogá i pobrali mu ony pienyandze wřřłitki *LibMal* 1543/61; *Leop 1.Mach* 11/6; *RejZwierc* 31v; *BielKron* 225, 300v; záiechał mu drogę *Ionáras [et exiuit Ianathas in occursum eius]/ z czřtermidzieřty tyřięcy męřow*

przebranych ku boiowi *BudBib* 1.*Mach* 12/41; Zájédź drogę śmieie nieprzyacielowi/ A záfaw fye o fwoy lud pogáninowi. *KochPs* 28; *KmitaPsal* A4v; *OstrEpit* Av.

»zajść (a. zachodzić) [komu] na, w, drogę« [szyk zmienny] (14 : 5 : 1): ya kom ya nye zashedl droghy wnoczy Slachethnemv pyotrwy *ZapWar* 1512 nr 1902; *RejKup* t4, y6v; Melchifedek záfzedwfy mu w drogę błogosławi mu. *BibRadz* *Gen* 14 arg, *Ier* 41/6, *Eccli* 9/3, *Matth* 28/9; *BielKron* [85²]; *RejPos* 108, 309; *BudBib* *Eccli* 9/3; Tam przed Betániam záfzedtly Martá drogę Pánu/ miała śnim tę rozmowę *BialKaz* C3, C3 [2 r.], G3v; *ZawJeft* 6, 19; niechay y miłość nie gásnie: ábym [...] záfzedł ná drogę tobie wiekuiftemu oblubieńcowi grzelzney duŕze moiey. *LatHar* 643; *SiebRozm* [M2]; *PaxLiz* Dv.

»zamknąć, zawierać (a. zawrzeć) drogę; zamknienie drogi; droga zawarta« [w tym: komu (7)] = *interdicere* a. *negare commeatus* *Mącz*; *intercludere* *Calep* [szyk zmienny] (6 : 4; 3; 1): O Zamknieniu drogi do Sliąska a do Vęgier. *ComCrac* 12v, 12v [2 r.]; Powiádaią thez v nas/ iż im Thurcy zámknęli drogę do ich kráiny *BielKron* 262, 191v, 210, 245v, 412; *Mącz* 87c, 217b; *KochSz* Bv; *Calep* 550a; *GórnTroas* 16; Otóz poniewáz [cesarz turecki] widzi/ że mu dzielnością wáfzýy K. M. drogá do Polfki záfawta [...] wfał łobie [...] mocną drogę ziemiá Węgierfká y Wołofká do Polfki *OrzJan* 75.

»drogę zasiadać« = *urządzać zasadzkę* (1): Máło ná tym: ále y drógi zásiada/ Gdzie/ iáko inny zbóycá/ niewinné zbada [sedet in insidiis *Vulg Ps* 9/8] *KochPs* 15.

»zastąpić (a. zastępować) drogę« [w tym: komu (8)] = *intercludere* *Calep* [szyk zmienny] (13): yakom ia iemv drogy nyezasthapil *ZapWar* 1545 nr 2514, 1509 nr 2068, 1514 nr 1904, 1522 nr 2282, 1538 nr 2576, 1547 nr 2644, b. r. nr 2114; *PatKaz* III 153v; *BibRadz* Num 22/22, 34; *BielKron* [85²]; *KochSz* B2v; *Calep* 550a.

Wyrażenia: »przestrona droga« (1): Bo nie miał [jelen] przestroney drogi/ W gałęziu wwiązł zá rogi *BierEz* Kv.

»sucha droga« [szyk 4 : 3] (7): *BielKron* 32, 47 [2 r.]; Morze im [Izraelitom] wftąpiło y fuchá drogę dáło. *SkarŻyw* 481 marg; *KochFr* 89; *ZawJeft* 19 [2 r.].

»wolna droga« (5): Czy Myefzczanye Wladymyrfczy profchą wolnich drog *MetrKor* 57/119v [idem] 59/280v; *Leop Is* 57/14; Seon krol Amoreyfski broniąc iem wolney drogi porázon. *BibRadz* *Deut* 2 arg; *GórnTroas* 29.

Szereg: »droga albo (i) przeszcie (pospolite)« = *via et transitus* *JanStat* [szyk 4 : 3] (7): PRzekaźcá drógi álbo przelźcia poľpolitégo [aut *viae* aut *transitus publici* *JanStat* 606]/ gdyby tego który pod obroną poľpolitéy przelźpieczności iedzie/ vpornie zábił/ ma zań zápláćić fto y dwádźiesięciá grzywien poľpolitych *SarnStat* 610 [idem 934]; Téż niech będzie wolné przelźcie y drogá wfyłtkim Kupcom *SarnStat* 1077 [idem 1111, 1121], 610, 934 [2 r.], 1111, 1121.

W przen (12) :

Zwroty: »[komu] być na drodze« = *być przeszkodą* (1): To iuz teras prawie wydze Czo mowyl iuz tu lam słylę. Tem [!] my to pyen był nadrodz[e] Ze tak baczys źlie obodze. *RejKup* n4v.

»drogę hamować, psuć, zakazować [czemu]« = *nie pozwolić ujawnić się, tłumić* (1 : 1 : 1): By inych wiele tákich s ciebye przykład bráli/ Przyrodzoney buyności drogę hámowali. *BielKom* C6; *Praca*

złą myśl odeymuie/ Złościam ludzkim drogi pfiue *BielKom* D7; NIewiém co zá ftrách/ ferce mé zdéymuie/ Członki drżą/ trwogá drogę zákázuie Zwyczajney mowie: A głos w vsćiech ftoi *ZawJeft* 6.

»drogę okazać [czemu]« = *pozwoić ujawnić się* (1): Lepyey ták ná czás zoftán w fpokoynym milczeniu/ Niżby drogę okazał vmyfłu swoiemu. *BielKom* C5.

»ustępić [komu] drogi« = *przyznać rację* (1): ia kwálzey rádzie przyfádżę kilka ludzi vczonych/ co wam wtey rzeczy pomogá rádźić/ á vftępić tym drogi/ ktorzy lepřzú á prawdziwą drogę ták w piřmie s. iáko w rzeczy pořpolitey vkażá *BielKron* 213.

»zachodzić (a. zajść), zabieżać sobie w drogę« = *spotykać się* [szyk zmienny] (3 : 1): Y tym fpořobem miłofierdzie y prawdá záchodżá łobie w drogę [*Ps* 84/11: *obviauerunt sibi*; potkáły fie z łobá *Wujek*]/ fpráwiedliwoř y pokoy wzaiem pocałowanie biorá. *WysKaz* 23, 21 [2 r.], 22.

»drogę zastępić« (1): O iáki tám przy řmierci pořtrách gdy żewřzád [!] ćiemnořci ogárná y ony czarne piekielne wořfká/ drogę záftępiá. *SkarŻyw* 115.

Wyrażenie: »przetarcie drogi« (1): Cżego kiedy dowiedzie/ (w czym mu y to moię przetarcie drogi nie záwádzi) tedy tho [...] żeby mi odpuřcił/ iż Polaki/ á nie Włochy w tym Diáлогу mieć chczę *GórnDworz* B5v.

4. Zmiana miejsca, podróż, wędrówka, marsz, wyprawa; iter Mącz, Calag, Calep, Cn; via Mącz, Cn; abitus, commeatus, cursus, profectio Mącz (925) : *BierEz* A4 [2 r.]; Iuż téż podz ij ty f nimi do Eijptu oględuiátz iako ijm tá dróga cięřłká *OpecŻyw* 28v; *ZapWar* 1527 nr 2534; *HistJóz* C3, E; *FalZioł* V 52V; *WróbŻołt* 79/10; *RejPs* 59v; Iuř mu drogá nie ták fpora Kłuffe miłę do wieczorá *RejRozpr* Gv; *LibMal* 1544/92v; *RejJóz* D7; *RejKup* v3v, v4, ee5v; *MurzNT Matth* 10/10, k. 121 marg; Pořpolicye ktho chce áby po Nyemyecku vmyáł/ do Nyemyec potrebá áby drogę przed fie wzyáł. *GliczKsiąż* L2; *LubPs* E3, gg6v; *RejWiz* 90 marg, Dd4; *Leop Ex* 19/17, 2.Reg 19/20; A gdy fie wypeřniły dni drogi [*impleti sunt dies viae*]/ á oni fie nie wroćili/ tedy rzekł Tobit *BibRadz Tob* 10/1, 1.Reg 15/18, *Matth* 10/10; *Goski* A2, A2v, A4; *OrzRozm* Bv; *BielKron* 17, 17v, 97v, 187, 258v, 413, 456; Iter consumere in rebus gestis legendis, Wřziřtkę drogę ftráwić ná czitaniu hifloriey. *Mącz* 433a, 15c, 54a, 116a, [169]d, 175d (23); *SienLek* 176v; *GórnDworz* P2v, P3, Y7v; *RejPos* 19; *BialKat* 326; *BielSat* Gv; A naprzod Vrżędowi pokornie dzyękował/ Iż ni pracey ni drogi namniey nie litował *HistLan* Ev; *RejZwierc* [272]; *BudBib Ios* 9/11, *Tob* 10/15; *HistHel* C3v, C4v; *CzechRozm* 200; *ModrzBaz* 130v, 140v; *Calag* 131a, 395a; ktorey [wody] gdy fie nápiły bydłétá/ wnetże řię wzięły/ y pořpieřzná iey drogę vczyniły *SkarŻyw* 403, A4v, 52, 57, 134, 208 (11); *KochJez* B3v; Dam ći parę wirřzyków/ Mielecki/ ná drogę. *KochFr* 20, 48, 129; *KochWz* 136; *KochPam* 83; *KochPieř* 7; *KochSob* 63; *ActReg* 14, 24, 128; *Calep* 566b [2 r.], 1120b [3 r.]; *GrochKal* 5; *GrabowSet* Vv; Chćiałbym ćię w imię páńłkie dźiř w drogę wypráwić. *WyprPl* C, Cv, C2, C3v; *LatHar* 126, 197, 273, 632; *WujNT kt, przedm* 26, *Matth* 10/10, *Mar* 6/8, s. 187, 212, 228 marg; *WysKaz* 6 [2 r.]; *JanNKarGórn* G4v; *SarnStat* 674, 974, 1214; *PowodPr* 4, 54; *SkarKaz* 162a, 351a, 422b, 519a, 552a; *CiekPotr* 31, 55, 57, 59, 68; *GosłCast* 48; BOG ćię tu żegnay/ bo mi pilno w drogę/ Mieřzkáć nie mogę. *KlonFlis* G2, G4; *KlonWor* 22, 32; *PudłDydo* [B5].

droga dokąd (11): *OpecŻyw* 30v; *BibRadz 2.Par* 19/4, *Luc* 13/22, *Act* 20/1; *BielKron* 436; Cum ad Mutinam iter dirigerem, Gdym był zložił drogę do Mutyny/ To yeřt gdym fie był vdał ná drogę/

álbo gdym fie do Mutyny przibliżał. *Mącz* 350b, 87c; *StryjKron* 602; *ActReg* 128; *WujNT Luc* 13/22; Abowiem kiedyby kto z Polłki máiąc drogę do Rzymu/ ízedł przez Słásko *WysKaz* 10.

droga skąd (1): iego fwiété milofci ciéśfa ta droga byla z Eijptu/ niźli do Eijptu/ a to przeto iź tam dzieciątkiem będatz/ na rękę był niefion *OpecŻyw* 30v.

droga z kim (12): *RejKup* Bbv; *BibRadz Eccli* 8/18, 1.*Mach* 9/60; *SienLek* 176v; Bo wiem że to częśfto widałz/ iź káżdą drogą z miłym towarzysftwem y wdzięcznieyśza y wefelśza bywa. *RejZwierc* 138, 199; *BudBib* 1.*Mach* 9/60; *KochPs* 36; *SkarŻyw* 286, 537; *KochFr* 47; tadroga zkrolem bedzie wm cięszka bo rozchod wielki pieniedzy *ActReg* 86.

W charakterystycznych połączeniach: drogę konać (2), *poczynąć, przedsięwziąć* (2), *zaczynąć* (2); *w drogę kwapić się* (3), *wyprowadzić się* (2); *droga ciężka* (7), *dobra, krotka, łatwa, niebezpieczna* (5), *pewna, pilna, trudna* (3).

Przysłowia: quia non cuilibet licet adire Corintum, to íeft/ nie káżdemu w drogę do Korintu *RejZwierc* 112v.

Bédzie [!] czáfu dość: drógá nie vćieciez *PudłFr* 25.

Fraza: »ustały wszystkie drogi« (1): A zá onych dni Iahel gdy ínadź mieyfcá żadnego/ Bępiecznego nie było/ vftáły wśzytki drogi *LubPs* gg6v.

Zwroty: »brać się (a. wybierać się, a. wezbrać się) na, w drogę« = parare se itineri Calag [szyk zmienny] (4 : 3): *Simulatione itineris uti, Vdávác fie zá tego yákoby fie ná drógę brał. Mącz* 510b; *RejPos* 311; *RejZwierc* 131v; *Calag* 450a; *SkarŻyw* 212; Dwá brácia z íioftrą wdrogę fię wybráli *KlonFlis* G4; *KlonWor* 23.

»w puł drogi być« [szyk zmienny] (2): *Medium iter capessendo, Gdy w puł drogi byli. Mącz* 35c; *SkarŻyw* 134.

»iść (a. pojsć, a. wyjść, a. chodzić itp.) w, na drogę« = *iter terere Mącz [szyk zmienny]* (84 : 16): A żółw zásię nie miefzkáiąc/ Szedł íobie w drogę íkakáiąc *BierEz* L3v, A4v [2 r.], P [2 r.], R3, R3v; *OpecŻyw* 30; *FalZioł* V 52; Na drogę piefzki nie chodzą Tatarzy. *MiechGlab* **3v, s. 23; *RejJóz* M, N2, P2; *RejKup* f5v, p7, v3v, v4, Bbv; *BielKom* F4; *LubPs* gg6v; *RejWiz* 22v, 107v, 141v, 164; *Leop Deut* 6/7, 11/19, *Iudic* 19/27, 2.*Reg* 19/24, *Tob* 5 arg; *RejFig* Dd3, Ee2; *BibRadz Gen* 18/5, 19/2, 21/14, 22/3, *Ex* 14/15 (17); W Byku Dobrze íeft íiac y ízczepić y wino rozíadzac/ budowác/ w drogę íść/ przedawác *Goski* *2v, A4 [2 r.], *2v, *3 [2 r.], *3v [3 r.], *4 [2 r.], *4v [2 r.]; *BielKron* 17, 29, 403v; *Mącz* 450c; *OrzQuin* Mv; *SienLek* 158v; Tedy Euftáchius niewiedzac nic o íwych dzieciách/ idác w drogę bárzo, plákał *HistRzym* 129, 29, 70v, 96v; *RejPos* 141; *BiałKat* 326; *RejZwierc* 170, 173, 199; *BudBib* 1.*Reg* 15/20, *Prov* 7/19, *Tob* 4/16, *Sap* 13/19; *KochPs* 36, 58, 121; *SkarŻyw* 121, 183, 286, 346, 582; *KochFrag* 42; *LatHar* 226; *WujNT Mar* 2/23, 10/17, *Luc* 13/22, 33; *JanNKar* F4; *SkarKaz* 422b; *CiekPotr* 68; Muśi w ínfzą pódź drógę *GosłCast* 62, 73.

»w, na drogę jechać (a. wyjeżdżać itp.), wyjeżdżanie (a. jechanie)« [szyk zmienny] (35 : 12 : 2): *March*¹ Av; Prawowac fie mozełz, kupczyc, krew pułzczac w drogę wyyezdzay. *FalZioł* V 53, I 124c, V 50 [2 r.], 52 [3 r.], 52v [2 r.], 53 [3 r.], 54; *LibLeg* 7/36, 11/42; *HistAl* H4v, L6, M; *RejWiz* 13, 192; Tedy íáchal Krol Acház w drogę przeciwko Teglátffalázár [perrexitque rex Achaz in occursum Theglathphalasar] Krolowi Afyryyfskiemu *Leop* 4.*Reg* 16/10, *Luc* 10/33; *RejFig* Bb8v, Cc3v, Cc4v,

Dd4, Dd5v; *RejZwierz* 121; *BibRadz Act* 8/36; *GórnDworz* P2v, T2; *RejPos* 282v; *RejZwierz* 131v, 173, Aaa4v; *SkarŻyw* 355; *KochFr* 15; *KochMRot* B4v; *PudłFr* 34; *Calep* 484a; Lecz nim poiedziez ná ták niebezpieczną drogę/ Iák fie tám małz spráwować/ porádzęć co mógę. *WyprPl* C3, Bv, B3v; *LatHar* 632; A gdy dáley iecháli w drogę [*dum irent per viam*]/ przyłzli nád iedną wodę *WujNT Act* 8/36; *CiekPotr* 10, 12; *CzahTr* L3.

»(na-, z-)gotować się na, w drogę; gotow w, na drogę; gotujący się na drogę« = *accingere sese itineri, adornare abitum, iter aliquo conferre, parare abitum Mącz* [szyk zmienny] (7 : 1; 2 : 1; 1): Kupiec powieda yż gotow nate drogę Chocza fie nie vbrał *RejKup* v3v, c4; *Leop Ios* 1 arg; Iam adornavit abitum, Yufz fie nágotował ná drogę. *Mącz* 104c, 54a, 175d, 279c; *GórnDworz* P2v; *RejPos* 210v; *ModrzBaz* 116v; *MWilKHist* C2v; Heliafzá ná drogę czterdzieści dni y nocy gotuiącego fię/ podpłomykami przez Anyoła pošilono *LatHar* 200.

»drogę odprawić (a. odprawować)« = *iter absolvere, conficere iter a. viam, iter explicare, persequi viam Mącz* [szyk zmienny] (13): *Conficere iter pedibus*, Piefzki drogę odprawić. *Mącz* 175d, 71c, [303]b, 324d, 386a, 492a; *SkarŻyw* 411, 575; BOday íczęśliwie tę drogę odprawił *KochPieś* 15; *PudłFr* 45; *OrzJan* 74; *CiekPotr* 62; *KlonWor* 4.

»(po)ciągnąć w drogę« [szyk zmienny] (3): On więc kofz ná fię podźwignął [!] A w drogę przedsię pociągnął *BierEz* B; Wierę iuż iedźmy rzádnie/ á pyełze pogromić/ Niech tych gęsi przeftána/ ciągnąc w drogę gonić. *RejZwierz* 102v; *ModrzBaz* 116v.

»Bogu drogę swoją polecać« (3): Y opufzczáiąc dom bogáty/ y miłego oycá/ [...] Bogu drogę fwoię polecála. *SkarŻyw* 13, 355, 356.

»w drogę (po)wędrować« (3): Aby fie tym z zónami w drodze stráwowáli/ Kiedy będą precz z miáltá w drogę wędrowáli. *HistLan* F3; *RejZwierz* 170; *PudłFr* 79.

»puścić się (a. puszczać się) na, w drogę« = *iter arripere, iter committere, committere se viae, in viam se dare, ingredi iter Mącz* [szyk zmienny] (11 : 8): *RejKup* v6; á pocałowawłzy go pułciłá go w drogę dobrowolnie. *HistAl* M; *BielKom* Bv; *Leop Eccli* 5/11, *Is* 56/11; In viam dare se, et committere se viae Puscic fie ná drogę. *Mącz* 492a, 91d, 148a, 201b, 211d, 233d, 266b; *SienLek* 176v, 178; *RejZwierz* 137; *SkarŻyw* [282]; *WyprPl* Bv; *WujNT* 661; Niewychodźcie ná rolą/ áni fię w drogę pułzczayćie [*Vulg Ier* 6/25] *PowodPr* 8.

»ruszyć się (a. ruszać się) w drogę« (3): *BibRadz* 1.*Mach* 9/60; Rufzáią fie od pułnocy w drogę/ ná południe ftána/ także zoftána ná noc *BielSpr* 53v; *BudBib* 1.*Mach* 9/60.

»w, na drogę śpieszyć się (a. pośpieszać się, a. śpiałć się)« = *contendere Calep* [szyk zmienny] (9 : 2): Chodzień iedeⁿ gdy w drogę śpiał/ Idąc táko łobie gadał *BierEz* L3, R2v; *RejKup* v6v, v8, y8; á ták iuż więc teraz pánie Myłzkowłki wftaway/ á połpiełzay fie w drogę. *GórnDworz* T7v, S3v; *RejPos* C4v; *KochSob* 66; *Calep* 251b; *Phil* C3.

»drogę (u)czynić« = *iter facere Vulg, PolAnt; agere iter Cn* [szyk zmienny] (13): *MurzNT* Mar 2/23; *BibRadz* Sap 11/2; *Goski* A3; Trzy drogi czynił do Mołkwy á káżdą raz inłzą drogą *BielKron* 436, 435; *Mącz* 444d; *SkarŻyw* 28, 92, 212, 243, 596; *WitosłLut* A4v; A wy piękne Chárytes/ kędy fię śpiełzycie/ Dokąd idźiefz Orphee/ gđzie drogę czynicie? *SapEpit* B3.

»udać się w, na drogę« = *iter dirigere Mącz* [szyk zmienny] (4 : 1): á tak vdawfzy fie w drogę przez piętnaście dni iezdziłi *HistAl* L; *BibRadz Ruth* 1/7; *Mącz* 350b; *GórnTroas* 41; *PaxLiz* C2.

Wyrażenia: »daleka droga; dalekość drogi« = *immensum iter Mącz* [szyk 30 : 8] (36; 2): Vmyi temu gościowi nogi/ Ktory przyfzedł z dálekicy drogi. *BierEz* D2; *RejPs* 27v; *LibLeg* 11/42; *GliczKsiąż* M; *Leop* 1.*Mach* 8/19; *BibRadz* 3.*Reg* 19/7; *BielKron* 85, 403v; *Mącz* 166a; *GórnDworz* P2v; *RejPos* 311; *RejZwierc* Aaa4v, 131v [2 r.]; *BudBib Prov* 7/19; *BiałKaz* M4; *ModrzBaz* 125v; piefzo nawięcey do kłafztorow/ drogi dálekie y ciężkie odpráwował. *SkarŻyw* 411, 26, 28, 51, 113, [282], 300; *StryjKron* 722; *KlonŻal* C4; *WerGość* 238; *WisznTr* 5, 8, 16; *KochPam* 84; *PudłFr* 79; *GórnTroas* 43; *WyprPl* Bv; *SiebRozmyśl* H3v; *SkarKaz* 8b, 245b, 518a.

»długa droga« (6): *KochPs* 152; Po długiey drodze/ przyfzedł [św. *Wilhelm*] do włoch/ blisko Luki. *SkarŻyw* 167, 27, 167, 196; *LatHar* 196.

»pi(e)rwsza droga« (5): Iefzczem ia was pirwszą drogą niebożątka poznał *RejJóz* O7v; *BielKron* 435v; Rzekł Páweł S. do Bárnáby: nawiedzmy bráćia/ á pośilmy one wfzytkie duŕze/ ktorefmy pierwszą drogą Pánu Chryfufowi pozyskáli. *SkarŻyw* 537, 537 [2 r.].

»drogą spracowany, zemdlony; spracowanie drogi« = *de via ineptus Modrz* [szyk 4 : 1] (2 : 2; 1): także on na drodze niewiedzieć iefth od iadu albo od ípracowania drogi zdechł. *MiechGlab* 68; *ModrzBaz* 125v; Tátárowie íwieży ná ípracowanych y drogą zemdlonych vderzyli *StryjKron* 260; *SiebRozmyśl* H3v; *KlonWor* 20.

»towarzysz na, w drogę; towarzysz drogi« (1 : 1; 1): *Itinerum et periculorum meorum socius*, *Towárzyfz dróg moych y wfzelákich niebefpieczności*. *Mącz* 398a; *SkarŻyw* 51, 99.

Szeregi: »cug a droga« (1): *Extendere se magnis itineribus*, *Wielkie cugi á drógi czinić*. *Mącz* 444d.

»droga, (i, albo, jako) gospoda« [szyk 4 : 3] (7): *ComCrac* 16v; boć wáfz Bog iefth/ á podobno też teraz íkiem mowi/ álbo iefth gdzie w gośpodzie/ álbo ná drodze [*aut in deversorio est aut in itinere*]/ álbo też ípi/ trzeba go obudzić *Leop* 3.*Reg* 18/27; Bo kogo ty íwym Duchem będziefz raczył rządzić Y w gośpodzie y w drodze nikt nie może zbłądzić. *RejZwierc* [272], 78, [272]; *ActReg* 18; *SkarKaz* 245b.

Wyrażenia przyimkowe: »na drodze« = *w czasie podróży* (73): *Prowadz iego miloftz botz lám ijdzie/ a rozmáwiáy s nim na dródze íprawy twoie*. *OpecŻyw* 39, 28v; *HistJóz* Cv, D3v; *MiechGlab* 68; *KromRozm II* r4v; *Leop* 3.*Reg* 18/27; *Powieść ífalonego iefth íakoby brzemię ná drodze* [*narratio fatui quasi sacrina in via*] *Leop Eccli* 21/19; *BibRadz Gen* 42/38, 2.*Esdr* 2/6; *Pytano też y pośłow íako fie ná drodze mieli* *BielKron* 434v, 14v, 52v, 142v, 212, 218v (11); *Bonis auspicijs eas, meliori auspicio redeas*, *Boże day ábyć fie fortunnie ná dródze wodziło/ á yefzcze fortunniey k nam fie przywrócił*. *Mącz* 21d, 54b; *RejPos* 111v [2 r.], 306; *RejZwierc* 78, 137v; *BudBib* 2.*Esdr* 2/6; *ModrzBaz* 53; *SkarŻyw* 57, 89, 101, 167, 196 (18); *SarnStat* 362; *Tę ktora cię ná dródze lámá potráfiła/ Rádości nás ípołeczney/ obu nábáwiła*. *PaxLiz* Ev, D4, E4v.

~ *Zwroty*: »na drodze być« [w tym: z kim (2)] = *odbywać podróż* [szyk zmienny] (13): *Wízákés przedtym sílá mowił/ Kiedyś zemną ná drodze był* *BierEz* B4v; *OpecŻyw* 104v, 171v; *MurzHist* N2v; *BielKron* 66, 118v; *Mącz* 492b; *HistRzym* 41v; *RejPos* 256v; *StryjKron* 320; *W zółtych czapkách*

Zydowie niech chodzą po vlicách, pod winą pułkopkową: wyiawfzy żeby ná dródze byli [*nisi forte in itinere sint JanStat* 1127]. *SarnStat* 262, 262; *SkarKaz* 422b.

»ustać na drodze« = *deficere in via Vulg* [szyk zmienny] (8): *OpecŻyw* 52; *BibRadz Mar* 8/3; [*Dawid gonił lotrzyki mając z sobą sześćset mężów*] s ktorých dwie łcie vftáli ná drodze/ y zoftáli przy tłumocech nád rzeką Bellor *BielKron* 68; *RejPos* 182, 182v; *BudNT Matth* 15/32; *StryjKron* 432; á iefli ie opufzczę głodne do domow ich/ vftaną ná drodze *WujNT Mar* 8/3 [*przekład tego samego tekstu OpecŻyw* 52, *BibRadz*, *RejPos* 182, 182v]. ~

»w drodze« = *w czasie podróży; in via Mącz, Vulg; inter viam Cn* (196): gdy yuż myeli iechać mowił ym a byście fyę nie gnyewali wdrodze *HistJóz E, E; ComCrac* 16v; *ZapWar* 1548 nr 2669; *MurzNT Matth* 10/9, *Mar* 8/27, *Luc* 24/32; *LubPs Kv, S3v; GroicPorz* dd3; *KrowObr* 146; *Leop* 1.*Mach* 10/74; [*konie*] áby nie były przedawány w drodze iedno ná iármárcech *UstPraw* K2v, F; *RejFig Cc4v; WyprKr* 15, 50; *BibRadz Ex* 23/20, *Deut* 23/4, 1.*Reg* 15/2, *Is* 10/24, *Iudith* 13/18 (9); *BielKron* 105v, 138, 434v, 465v; *Antecedere quempiam magnis itineribus, Vprzedzać kogo kilkiem dni w drodze. Mącz* 44c, 30c, 123c, 304b, 346b, 380c (10); *GórnDworz* P4, R, Bb7; *HistRzym* 28v; *RejPos* 257, 282, 283, 284; *HistLan* F3; *KuczbKat* 210; *RejZwierc* [272] [2 r.]; *BielSpr* 6v, 53; *BudBib Gen* 48/7, *Deut* 22/6, *Ios* 5/4, 5, 7, *Iudith* 13/19, 2. *Mach* 9/28; *BudNT Luc* 10/4, 13/35, *Act* 9/27; *StryjWjaz kt; CzechRozm* 55v, 246v; Bo v nas Woiewodowie/ fą wodzowie ná wojnie: á Káftzellani zbieráią powiáty y w drodze ípráwuia [*in expeditionem educendi magistrí*]. *ModrzBaz* 117v; *KochPs* 44; *SkarŻyw* 82, 244, 328, 354, 402, 490; *MWilkHist* F4v, K3, K3v; *StryjKron* 427, 612; *ZapKościar* 1582/34; *CzechEp ktv*, 60; Páni domá co chce to ie/ pije/ A mąż w drodze íście nie vtyie. *BielSjem* 6; *PudlFr* 34, 43, 77; *ArtKanc* C16v, C18; A niechay cie [*Bog*] prowadzi mocą świętą fwoia/ Niech cie w drodze fzczeńci Pan z czeládzia twoia. *KmitaPsal* A4v; *ActReg* 15, 18, 59, 61, 64 (10); *GórnTroas* 20; *WyprPl* Bv, C2, C2v, C3v; *WujNT Matth* 20/17, *Mar* 8/27, 9/33, 34, *Luc* 9/3 (13); *WysKaz* 5; *SarnStat* 16, 268, 292; *CiekPotr* 12, 85; A ták fkad mię tá rádość/ dżis w drodze potkálá *PaxLiz* D4v, E, E2v [2 r.], E3, E4v.

~ *w drodze skąd* (3): *KochJez* B3v; Potkałem się wdrodze zMiechowa zPanem Starostą Czakowskim. *ActReg* 64; *LatHar* 548.

W połączeniu szeregowym (1): Bądź nam/ Pánie/ w wypráwie pomocą/ w drodze poćiechą/ w vpaleniu ochłoda/ we dżdzu y żimnie przykryciem/ w vtrudzeniu ráunkiem *LatHar* 633.

Zwroty: być w drodze« [*w tym: z kim* (8)] = *podróżować; in via esse, cursum tenere Mącz* [szyk zmienny] (37): *MurzHist* C3; *MurzNT Matth* 5/25; *KrowObr* 224 [2 r.]; Zgádzay fie z Adwerfárzem á przeciwnikiem fwoim prętko pokiś fnim iefzcze w drodze [*dum co in via*] *Leop Matth* 5/25 [*przekład tego samego tekstu MurzNT, RejPos* 177v, 178v, *CzechRozm* 246v, *WujNT*]; *BibRadz Gen* 24/27, 2.*Reg* 13/30, 4.*Reg* 10/13, *Act* 9/3, 2.*Cor* 11/26; *BielKron* 97v; *Mącz* 73d, 492a; *RejAp* 191; *GórnDworz* Bbv; *RejPos* 177v, 178v, 242v; *BudBib* 2.*Reg* 13/30; *HistHel* B3v, C, C4v; *BudNT* a4; *CzechRozm* 246v; *SkarŻyw* 89, 471; Ale to iednák Królowa przed fwymi iuż będąc w dródze w głos powiádálá *KochWr* 33; *WujNT Matth* 5/26 [25], *Mar* 10/32, *Act* 9/7, 10/9, 26/13, 2.*Cor* 11/26; *SarnStat* 262, 622, 1173; *PaxLiz* D4.

»iść, idący, chodzący w drodze« = *znajdować się w podróży; ambulare in via Vulg* [szyk zmienny] (9 : 2 : 1) : *OpecŻyw* 112; A gdi w drodze [osieł] idzie nikomu nie z łtąpi *FalZioł* IV 4b; *MurzNT* 136 *marg*, *Mar* 10/52; *BudBib Deut* 1/33; *SkarŻyw* 411; Potym zaśię dwiemá s nich/ chodzącym w drodze/ widzian ielt w infzey połtawie [*Vulg Mar* 16/12] *MWilcHist* 13 [przekład tego samego tekstu *OpecŻyw* 172, *WujNT*], K3v; *CzechEp* 114; *WujNT Mar* 10/52, 16/12, *Luc* 9/57.

»w drodze jechać« [*w tym z kim* (1)] [szyk zmienny] (4): Tryffon lepak gdy iáchał w drodze [*iter faceret*] z Antiochułem Krolem młodym/ zabił ij zdráda. *Leop* 1.*Mach* 13/31; *UstPraw* F; *GórnDworz* M5, S4.

»w drodze spracować się, spracowany« [szyk zmienny] (2 : 1): *HistAl* G6; IAN TARNOVSKI Hetman Polłki: gdy iednego czáfu iechał do Włoch przez Báworfká ziemię/ chciał zftąpić do domu niektorego śláhcicá/ áby tám w drodze fię ípracowawłzy [*de via fessus*] [...] łobie odpoczýnał *ModrzBaz* 47; *CzechEp* 185.

»ustać [= *osłabnąć*] w drodze« (1): á niechcę ich opuścić głodnych/ áby nie vftáli w drodze [*ne deficiant in via*]. *WujNT Matth* 15/32.

Wyrażenie: »towarzysz w drodze« = *commilito Mącz* (3): *BibRadz Act* 19/29; *Mącz* 221b; *Lukałz* ś. [...] był vceń y náłádowncá Páwła ś. y towarzyłz we włzytkich drogách iego. *WujNT* 187.

Szeregi: »w biegu i w drodze« (1): w biegu y drodze nędzá wam lekka będzie. *SkarKaz* 551a.

»w drodze i w ciągnieniu« (1): Oney [*manny*] pożywano w drodze y w ciągnieniu do ziemie obiecány *WujNT* 330. ~

»z drogi« = *z podróży; ex itinere, de a. e via Mącz, Vulg; a via Cn* (46): *BierEz* D2; A ten lift im piáł z drogi *KromRozm II* v3v; *KrowObr* 131v; *RejWiz* 141v; *Leop* 3.*Reg* 13/26; *OrzList* 14; *BielKron* 197; *Mącz* 130a, 505c, 509a; *RejZwierc* 152; Iákoż z drogi niemáley/ ieść mu fie iuż chciało *HistHel* B2, Bv; Boć ie z tąd gościnnemi domámi zowá/ że do nich z drogi goście z łtępuiá [*quo ex itinere solemus divertere*]. *ModrzBaz* 36v; *SkarŻyw* 51, 113, 336, 452; *KochTr* 12; *StryjKron* 717; *KochJez* A4v; *KmitaPsal ktv*; *ActReg* 25, 55, 120; *SkarKaz* 8b; O moy oycze, ó oycze, witay zdrow Z tey drogi. *CiekPotr* 90; *RybWit kt*.

~ *Zwroty*: »z drogi przyjechać« = *viam venire Mącz* (3): *KrowObr* 180; *Mącz* 492b; pláci mnie tey nocy Straż trzymáć, choćiam z drogi dopiero przyiechał. *CiekPotr* 67.

»przyjść z drogi« = *venire de via Vulg* [szyk zmienny] (6): *BierEz* D2; *LibLeg* 10/124v; ábowiem przyiaćiel moy przyłfedł z drogi do mnie [*venit de via ad me*] *Leop Luc* 11/6 [przekład tego samego tekstu *BibRadz, WujNT*], 2.*Reg* 11/10; *BibRadz Luc* 11/6; *WujNT Luc* 11/6.

»uchodzić się, spracować się, zmęczyć się, spracowany, utrudzon, zmordowany z drogi« = *de a. e via languere Mącz; fatigatus ex itinere Vulg* [szyk zmienny] (2 : 1 : 1 : 5 : 1 : 1): Gdy przyłfedł [*Jezus*] ku niktore łtudnij/ liádl nad nią zmęczywłły fie z drogi/ ij odpoczýwál [*Vulg Ioann* 4/6] *OpecŻyw* 49 [przekład tego samego tekstu *OpecŻywSandR nlb* 2v, *TarDuch* B4v [2 r.], *BibRadz, LatHar* 557, *WujNT*], 49; *OpecŻywSandR nlb* 2v; *TarDuch* B4v [2 r.]; *BibRadz Ioann* 4/6; *Mącz* 183d, 492b; Rzecze Iulianus: íłz to dziś być nie może/ bom fię z drogi ípracował. *SkarŻyw* 212; *LatHar* 557; *WujNT Ioann* 4/6. ~

W przen (17) :

Zwroty: »(po)szczęścić, pofortunąć drogę; droga szczęści się; uczynić, dać szczęsną (a. szczęśliwą) drogę; szczęśliwa pozdarzyła się droga« = *umożliwić komuś osiągnięcie celu podróży, spełnienie zamiarów; prosperum iter Vulg, PolAnt; dirigere viam PolAnt [szyk zmienny] (4 : 1; 2; 2 : 1; 1): WróbŻołt 67/20; Day wam Pan Bog łączelną drogę RejKup T; Leop Ios 1/8; RejFig Ee2; On tedy człowiek dziwował się iey/ obaczając milczkiem iefzli mu pan pofzczęcił tę drogę ie⁶⁰ czyli nie. BibRadz Gen 24/21, Gen 24/40, 42, 56, Deut 28/29, Is 48/15, Tob 10/15.*

»ustawać w puł drogi« = *nie dokończyć zamierzonej czynności (1): A thák nie wftaway w. m. w puł drogi: ábowiem kiedy w. m. [...] powiełz j wyfłowifz białychgłow vczynki/ [...] wiele fie ich thym poprąwi. GórnDworz Z4.*

Wyrażenie: »za jedną drogą« = *za jednym razem (5) : Eadem opera, Zą yednym rázem/ zą yedną drógą. Mącz 264d, 504a; KochPs 25; KochTr 14; Zwiedzi czarny Pont y Maeotim frogą/ Zą iedną drogą. KlonFlis D2.*

Przen: *Życie doczesne jako podróż, wędrówka do żywota wiecznego; wędrówka duszy do raju (49) : RejKup d3v, r4; Abowiem fłuchay á fłuchay pilnie/ czym cie ten twoy Pan ná tę drogę twoię rofkázuie pośilić RejPos 185; RejZwierc 136 [2 r.], 137v [2 r.]; KołakCath C2v; tą trochą podłey pracey/ w zoftáwieniu piłmá/ náuki ktoram w imię Chryftułowe rozśiewał/ zámykam wiek moy/ y dni ty złe y krotkie drogi moiey. SkarKaz)(2, 245b [6 r.], 246.*

W porównaniu (1): A BOWIEM páthrzay káždy iż czás żywotá náłzego wfytek ieft iáko droga kthora nas wiedzie do celu á do krefu náłzego RejZwierc 137.

Zwrot: »gotować się, gotow na drogę« [szyk zmienny] (2 : 1): RejKup h6v, v6v; Ktho fie wczás w drogę gothuie/ Then nabefpieczniey wędruie. RejZwierc 118.

Wyrażenia: »czas drogi do Pana« (1): iáko thu iuz [každy wierny] wie y rozumie czás drogi fwey do Páná fwoiego RejPos 286.

»daleka droga« [szyk 3 : 1] (4): RejPs 34; RejPos 182 marg; Małz [...] y wyprąwę ná dáleką onę á niebefpieczną wieku przyfzłego drogę LatHar 678, 203.

»koniec drogi naszej« (2): ták y my idziem do śmierci/ kthora ieft końcem drogi náłzey SkarKaz 422b, 551a marg.

»nędną drogą« (4): kto nas opátruie przy tey to nędzney drodze náłzey. RejPos 211v, 183v, 184, 211v.

»(o)blędna (a. obłędliwa) droga« (6): RejPos 183v [2 r.], 184, 212v; Y iáko ieft rzecz ftráfzna wftąpic álbo ná lewo álbo ná práwo s tey trudney á bárzo obłędney drogi náłzey RejZwierc 137v, 138v.

Szereg: »żywot i droga« (1): Y widzím iáko fie rozżarzyły chęci á prágnienia máiętności/ ták/ że choć żywotá y drogi przed łobą máło máią/ żywności álbo chlebá náłzbyt fzukáiąc/ ledwie fie czáfem w Indyach á w świátach nowych zoftawáią. GostGospSieb +2v.

Wyrażenie przyimkowe: »na drodze« (16): RejPos 211v, 212v, 231; A ná tey drodze nie máłz pewnego czáfu/ iáko długo ná niey być. Iednemu krotka/ drugiemu długa. SkarKaz 422b.

~ *Zwroty:* »być na (tej) drodze« (3): Wífakeś ták flychał o bodze/ Iż gdy był tu ná tey drodze/ Potwierdziwífy zakon wfytek Tu wśsem ludziom ná pożytek. Ná to ftan duchowny fprąwił RejRozpr

A3v; *LubPs* aa6v; Gdyż pokifmy tu ná drodze/ powstác y popráwić fię z łáfki Bożey nie trudno. *SkarKaz* 353a.

»(po-,u-)sta(wa)ć na (tej) drodze« (8): abowiem tak będąc rozmaitem dobrodzieiftwem twoiem fwiętem otrzewieni nigdy vftac na tey drodze niebędziemy moc *RejPs* 94v, 140; rácz ożywić [*Panie*] nędzne dułze náłze tym liedmiorákim chlebem Duchá twego fwiętego/ ábychmy niebożátká nie zgłodnieli á nie połtháli gdzye ná tey márney drodze/ te^{go} mizernego żywotá náłzego *RejPos* 186, 183v, 184 [2 r.], 185, 186.

Wyrażenie: »na drodze wędrowania« (1): A toć fnadz będzie napilnieyfza iuz ná tey drodze tego wędrowania twego/ ábyś fię pythał co naprofciey drogi do Pána fwego *RejZwierc* 173. ~

a. *Pielgrzymka, wędrowka, chodzenie do miejsc kultu religijnego* (52) : ále mniemaią ze by ie [*grzechy*] pan Bog dla oney drogy/ albo kapice/ miał przepamiętać/ albo ie odpuścić *SeklKat* F2; *RejKup* i5, Kv, m6, x3, x7v; *SkarŻyw* 134, 353 [2 r.]; *LatHar* 502; Prožno tedy ci ludzie gárdzą mieyfcy świętymi/ y drogi do nich gánią *SkarKaz* 41b, 39b [3 r.], 40a, b, 123b, 157b; *Delicye* opuścić/ á prowadzić frogi Zywoť/ iák potrzebuie fpofoť támtęy drogi. Zebyś fię z támtąd wrocił prawdziwym Pielgrzyme^m. *KlonWor* 53, 52.

droga dokąd (4): obiecał drogę do Lorethu piełzo/ bofo/ y o czudzey ftráwie *Górndworz* T3v; *SkarŻyw* 133; *SkarKaz* 41b, 45b.

droga z kim (1): ná tę drogę z tobą wiem pewnie iłz fię nie vprołzę *SkarŻyw* 133.

W połączenia szeregowym (2): ktorzy zagrzechy chcą dołfyc vczinic pofti/ drogamy/ pieniędzmi/ młzamy/ odzienym/ chodzenym/ załlugy fwemy albo luczkimy wymiřly *SeklKat* O4v; *SkarKaz* 385b.

Zwroty: »na drogę jechać (a. jeździć)« (2): Na dwie drogzem też nieiefdzył Czom wniemoczy obiecał był. *RejKup* i3v; *SkarKaz* 41b.

»drogę odprawować (a. odprawić)« [*szyk zmienny*] (3): *SkarŻyw* 411; *StryjKron* 52; drogi z rodzicami ná mieyfca święte odprawował pełniac zakon Boży. *SkarKaz* 39b.

»drogę (u)czynić« (5): *SkarŻyw* 92; Stądże fię zá vmárle modlim/ ofiáruiem/ połty y iáłmużny y drogi czynim *SkarKaz* 385b, 40b, 41b [2 r.].

Wyrażenia: »droga daleka« [*szyk 1 : 1*] (2): Do grobu náłzego ś. Woyćiechá przed piącią fet lat Otto Cefarz dáleką drogę do Gniezná vczynił *SkarKaz* 41b, 40b.

»droga nabożna« [*szyk 3 : 2*] (5): *SkarŻyw* 348; O drogách nabożnych y o prawie Bożym ná nie. *SkarKaz* 39a, 40b, 41a, Oooob.

»droga obiecana, poślubiona« [*szyk 1 : 1*] (1 : 1): *BielKron* 56; tráfił fię gość ieden zdáleká [...] ktory miał poślubioną drogę do Hieruzálem. *SkarŻyw* 133.

»droga święta« [*szyk 1 : 1*] (2): *SkarKaz* 41b; Trzebá ná świętey drodze/ bárzo częłto klękáć/ Trzebá płákáć/ trzebá fię Bogá fwego lękáć *KlonWor* 53.

Szeregi: »pielgrzymowanie i droga« (1): A iłz do nich [*kościółów*] y krolowie pielgrzymowania y drogi czynią. *SkarŻyw* 92.

»droga i (u)trudzenie« (2): łzedł do grobu Iákubá S. do Kompofstelle/ od wřchodu fłóńcá alz ná zachod/ długą y ciężką bárzo drogą y trudzenim. *SkarŻyw* 167; *SkarKaz* 161a.

Wyrażenia przyimkowe: »na drodze« (4): á ná oney drodze mógł temu dofyć vczynić, wŷzytkich [świętych ciała] pokornie năwiedzał *SkarŻyw* 355; *SkarKaz* 45b; Y ty co ná tey drodze fwe włafne [talary] vtracalf/ Y ty co fię tám co rok ná iálmużnę wrăcalf *KlonWor* 52, 53.

»w drodze« (5): Stem fie nam przidze poŷtawić Bo trudno czo wdrodze ŷprawić *RejKup* x3; Ieŷli Pan Bog będzie zemną y ŷtrzec mię będzie wtey drodze/ ná ktorą idę [...] będzie mi P. Bogiem moim *SkarŻyw* 347, 167, 346; *SkarKaz* 41a.

b. Droga męki Chrystusowej, droga krzyżowa (36) : ROZPAMIĘTYWANIE NIEWINNEY MĘKI PAN A ZBAWICIELA NASZEGO, Y ONYCH dróg iego, które czynil dla zbawienia năłzégó, w onéy męce ŷwoiey. *SiebRozmyśl* B2; Piąta drogá twoiá była o moy namilŷzy dobrodzieiu/ kiedy cię oni złoŷliwi żydowie do onéy cięmnice prowadźili *SiebRozmyśl* C, B2v [2 r.], B3 [3 r.], B4 [2 r.], B4v [2 r.], C (34).

Zwrot:»cirpieć drogi ciężkie« (2): A dla ŷłow ktore pochodzą z vft moich/ iam ćirpiał drogi ciężkie. *WróbŻółt* E6v, E6v.

Szereg: »droga a męka ciężka« (1): dla kazania mego a ŷłow twoich Cirpiałem drogi a męki ciężkie. *WróbŻółt* E6v.

5. Sposób, metoda, nauka, przykład, środek do osiągnięcia czegoś, możliwość; dostęp; wyjście; w tekstach biblijnych i o tematyce religijnej często sposób postępowania konieczny do osiągnięcia szczęścia w życiu pozagrobowym; postępowanie, wyroki boskie; *via Mącz, Vulg, PolAnt, Modrz, JanStat; ratio Mącz, Vulg, Modrz, JanStat; iter Mącz, Vulg; methodus Mącz, OrzRozm; occasio Modrz, JanStat; cursus Mącz; facultas Modrz; potestas JanStat (2103) :* Iełzcze cię wkułżę tą drogą *BierEz* Sv; *BielŻywGlab nlb* 8; á tać iełt droga [iter] przez ktorą ia vkażę temu kthory mie cźci zbawienie od boga. *WróbŻółt* 49/23, E2, 106/40, nn5, nn6, pp7v (9); *RejPs* 25v, 35v, 66v, 77, 96v (9); *RejRozpr* I; *SeklWyzn g; LibLeg* 11/182; Nie po pieniądzachcy droga. Donieba/ y ku Łańcze bozey [...] I nakłey by drogy maczać Nietak ten pieniądz vtraczać. *RejKup* 18v, c3, g7, 17v, n7, ŷ8; *MurzHist* F2, Tv; *MurzNT* 46, 108v; *BielKom* F7; Przywyedzyc go [nauczyciel] ŷwá năłŷcżepyoną năuką nye tylko o ŷzkodę cyála yego/ ále y dułfe łamey/ thák yáko łam do pyekłá fie doŷtánye/ tą drogą theż diŷcipulá ŷwego zăwabi. *GliczKsiąż* L5v, E3; *LubPs* Bv, B4v, F3v *margin*, G, X4 (11); *GroicPorz* B4, kk3v; *SeklPieŷ* 19v; *KrowObr* 76v [2 r.], 165, 175, 176, Rr2; Bowiem iedno dwie drodze wŷzędy wŷpominano/ We wŷzytkich pewnych piŷmiech/ co ie ná ŷwiát dano. *RejWiz* 164, 7v, 97, 134v [2 r.], 143v, 180v; Ia Pan Bog twoy/ ktory cię vcżę vżytecznych rzeczy y ŷprăwuię cię ná drodze po ktorey chodziŷ [gubernans te in via, qua ambulans]. *Leop Is* 48/17, *Iob* 38/24, *Ps* 2/12, 16/4, 49/23, 84/14 (10); *BibRadz Ps* 24/8, 12, 49/23, *Ier* 32/39, 42/3 (16); iuż teraz baczę co nam należyc ná Kăpłanie/ á ktorą drogą może od Krolá ten ŷtan być năprăwiony. *OrzRozm* K3v, D, K2v, Qv, S2v; Iáko niewieŷz ktora iełt droga duchá/ álbo iáko fie ŷkládáią koŷci w żywocie brzemienny niewiáłty *BielKron* 82, 45v, 105, 386, 403v; *GrzegRóżn* B, D3v; *KwiatKsiąż* F2, H3; Hac non successit, alia aggrediemur via. Nie chciála nam tędy fortuná folgowác/ ynŷzâ drógâ skofztuyemy. *Mącz* 45a, 151d, 397a, 475d, 492b; Ná to był Pan Bóg tego Pogániná [Arystoteles] oŷwiecił/ áby ón ludźiem wypifał drogę/ ktora po Grecku μέθοδος ŷye ŷłowi: to iełt/certa via et ratio docendi, discendi, et sciendi *OrzQuin* Mv, Mv, P2v [2 r.]; *RejAp* 124, 182, 184v, 189 [2 r.]; Alexander Papa VI. tho iełt/ nie drogą przyłtoyną/

ále mocą á gwałtem przyłzedł był ky [!] Papietwu. *GórnDworz* O5, Dv, G3, I4v, P3v, Cc6v (10); *HistRzym* 47v, 83v, 104; Przekłęcie wam zálie kładę/ iefli odftępicie z drogi kthora ieft wam vkazána od niego. *RejPos* 63v, 2, 9v, 11v, 12, 12v [2 r.] (34); *HistLan* B4v; *KuczbKat* 5 [2 r.], 425; A gdzieżbyś chciał ná rádę moy ftáruřzku miły/ By cie żadne przypadki z drogi nie zwodziły. *RejZwierc* 180, 119, 130 [2 r.], 137v [4 r.], 174v, 180, 269v; *WujJud* 18v [2 r.]; Ale skoro fię vchilili ftęy drogi [recesserunt a via] ktorą im zámierzył/ dopuścił ná nie bárzo wiele walk ktoremi łą dziwnie zniszczeni *BudBib Iudith* 5/16 [20], *Deut* 8/2, *Iob* 31/7, *Is* 45/2, *Ier* 15/19, *Mal* 3/7, I 299a marg; *BudNT Act* 22/4; *StryjWjaz* C3; *CzechRozm* 173v, 227 [2 r.], 247, 266; Bo to ieft náfnádniefyza drogá/ ktorą łácniefno przyść możemy do odpuřzczenia grzechow nářznych *ModrzBaz* 67v, 57v, 68, 71, 133 [2 r.]; *SkarJedn* 257; *KochOdpr* B2; *Oczko* 8v, 38 [2 r.]; táki [wierny] niewátpliwie Ma wodzem páná/ ktorý go łpráwuie Témi drogámi/ co ie łam lubuie. *KochPs* 35; *SkarŻyw* A4v, 16, 27, 538; *StryjKron* A3v; *CzechEp* 67, 73 [3 r.], 153; *NiemObr* 79, 84, 98; *KochFr* 21, 131; *KochMuza* 26; Oná/ iáko byłá białáglowá rořtropna/ rádá byłá téy dródze/ ktorą mogłá łye nád nieprzyiácielem lekkořci łwéy pómfćić. *KochWz* 140; *KochMRot* C; *ReszPrz* 62; *WisznTr* 23; *ArtKanc* G13v, L19v, S17; *BielRozm* 6; *GórnRozm* F2v, M3; A tá ifta drógá/ ieft wiárá nářzá/ á náuká iego Źwięta. *KochWr* 23; *ZawJeft* 34; *ActReg* 107, 111, 161; *GórnTroas* 37; Zbáwicielu/ ćiebie Prořiem/ zwiedz gwałtem z drogi/ w ktorey ćię gniewamy *GrabowSet* L2v, B4, B4v, D2v, D4, L, M3v (12); *OrzJan* 49, 74, 102; *LatHar* +6, 2, 161, 171, 613, 673; *KolakSzcześl* B4v; ále w wierze y w religiey [chrzeřcijanie] máią fię trzymáć powřzechnořci/ to ieft ftárey y vbitey drogi. *WujNT* 253, *Act* 22/4, s. 494 marg, *Act* 24/22, s. 496, *Hebr* 10/20; *PowodPr* 6, 54; *SkarKaz* 155a, 552a [2 r.], 553b, 610b; *CzahTr* E4; *GosłCast* 25, 50, 53; Dwie rzeczy ma w łobie káźde Práwo: Drogę ktorą iřć/ iáko Źwiecá w ćiemnořci vkázuie: á karánim/ áby z niey nie vftępowáł groži. *SkarKazSej* 696a, 657a.

droga czego (229): Pierwřza drogá Źwiebodnořci/ Ma naprzod łwoie ćięřzkořci *BierEz* F, F; *OpecŻyw* 52v, 74 [2 r.], 95; *PatKaz* I 15v; *BielŻyw* 137; *BielŻywGlab* n1b 11; Ty znařz izem drogę przykazána twego przebiežáł [Viam mandatorum tuorum cucurri] To ieft rzádzilem łie według przykazána twego. *WróbŻółt* 118/32, 106/17, 118/13, 29, 30, 104, nn8; *RejPs* 44, 171, 174v, 179v, 183, 188v; *SeklWyzn* d2; *RejKupSekl* a2; *HistAl* G3; *MurzHist* B4v, D2v [2 r.]; Wřzytko łie mu dobre rodzi/ Kto drogá miernořci chodzi *BielKom* E8v, B6, D5; *LubPs* D3v, F4v marg, H4, K2v, T2(14); *KrowObr* A4v [2 r.], 86v, 88v, 99v, 137v, 160, 237; *RejWiz* 62v; Mąž ktoryby pobłádził od drogi náuki: międy wielą obrzymow będzie mieřzkał. *Leop Prov* 21/16, 4.Esdr 5/1, *Ps* 106/17, *Eccli* 34/22, *Is* 57/17, *Ier* 23/14; *BibRadz Prov* 9/6, 2.Petr 2/2; *BielKron* 2, 82, 141v, 218v, 317; *KwiatKsiqž* A3, F2; Trita laudis via, Vtárta drógá chwały/ to yeft chwałá od wielu ich komu przifádzona. *Mqcz* 450c, 157a; *OrzQuin* 12; *HistRzym* 40v, 60v, 65v, 127; *RejPos* 8v, 23, 57, 64v [2 r.], 68 (19); *WujJud* ktv; *BudBib* 4.Reg 8/27, *Is* 40/14, 57/17; *ModrzBaz* 4v, 14, 23v [2 r.], 89v, 98, 129, 135; *SkarJedn* 307, 401; *KochPs* 180, 199; *SkarŻyw* 2, 36, 463; *StryjKron* 16; *NiemObr* 72, 84; *BielSjem* 3; Y ná drogę vznánia twego/ poprowadzę ćię łam z miłořierdzia łwoiego *ArtKanc* L10v, D20, N13; *GrabowSet* D, D4, G2v, N4, Ov (9); *LatHar* 112, 168, 191, 226, 678; *WujNT* 374, *Act* 16/17, 2.Petr 2/2, s. 860; *SarnStat* 986; Zwiedzże mię z drógi zátrácenia wieczného *SiebRozmyřl* C3, C3; Dwie drodze

ípraw Bozkich. *SkarKaz* 578a marg; *KlonWor ded* **2. Cf »droga cnoty«, »droga mądrości«, »droga pokoju«, »droga sprawiedliwości«, »droga śmierci«, »droga zjednania«, »droga żywota«.

droga do czego (237), *do kogo* [tylko w odniesieniu do Boga] (30): *OpecŻyw* 107v; *RejPs* 176; Tak ílychamy jż do Boga Dobrowolná ma bycz droga *RejKup* x8v; *MurzNT* 108v; *BielKom* F3, F6; *GliczKsiąż* Q3v; *LubPs* C2v, N3v, O4v; *GroicPorz* n4, cc3v; Weyrzy ná náfze wzdychánie/ do żywotá drogo/ šíroth poćielzyćielko/ grzeźnych náwroćićielko. *KrowObr* 176, 164v, 176v; *RejWiz* 80, 89, 95v, 101, 135, 135v, 138, 139; *Leop Prov* 6/23; *BibRadz* I *4v; Otoż maćie coćcie wiedzćie chćieli/ do dziełnoćci wielkiey drogę. *OrzRozm* Q2, Pv, Qv; *BielKron* 446; *GrzegRóżn* O2; *Mącz* 384a; *OrzQuin* A3, Bv, Gv, Hv, Pv marg; *Prot* C4; *RejAp* 46, 110; *GórnDworz* A2v, Aa5v, Bb3v; Iużby to byłá drogá do wízetecznego żywotá káždemu złoźnikowi íwowlolnemu. *RejPos* 235, 9, 10, 13, 26, 36v (32); *GrzegŚm* A2; *HistLan* F3; *KuczbKat* 385; A tu iuż małz bárzo ínádná drogę y bárzo łácný hándel do wípomożenia íwego. *RejŻwierc* 14v, 2, 144, 173 [2 r.], 201, 206, 212v, 256v; *WujJud* 133v; *BudBib Prov* 7/27, *Sap* 18/23; Chrístus Iezus [...] był teź iuż w onychże ofiárách/ przodkom náłzym Pośrzednikiem y drogá do Bogá. *CzechRozm* 24v, 9, 78v, 149, 174, 259 (14); Gániá to niektorzi com powiedziáł/ iákoby to byłá drogá do tyráńftwá [via ad tyrannidem] *ModrzBaz* 96v, 7v, 9 [2 r.], 21, 23v, 26v (31); *SkarJedn* 82, 84, 257, 344; *Oczko* 3v, 11v [3 r.]; *KochPs* 21, 171; dziwne ma Pan Bog drogi/ do przyćiągnienia ku íobie dułz ludzkich. *SkarŻyw* 127, 14, 28, 55, 74, 118 (14); *KochTr* 24; *StryjKron* 507; Bo Iezulá Mefyálzá ktory ieft drogá do Bogá Oycá/ nam przed oczy wyftáwia *CzechEp* 120, 16, 23 [2 r.], 29, 73, 107 [3 r.] (19); *NiemObr* 85; *KochFr* 80; *KochMRot* A2v, A4v; *ReszList* 152, 187; Bo iż pijańftwo ieft drogá do płoty/ y do cudzołóftwá/ y do innych grzechow ćielefnych. *WerGość* 254, 210; á zá tym nie miał Krol żadney drogi do zniewolenia poddánych íwoich *GórnRozm* C3v, F3, G; *PaprUp* A2; *ActReg* 3v, 110, 149, 164; *Phil* N4; Inłzýy drógi nie mamy do woyny íkończenia. *GórnTroas* 39; *GrabowSet* I; *OrzJan* 34, 94; *KochFrag* 43; *WyprPl* A2v; *LatHar* 3, 126, 581, 663, 671; *KołakSzczęśl* [D]; Drogá do poznáния prawdy/ ieft żywot poboźny. *WujNT* 337, 12 9, 163, 722 marg, 873 marg, Zzzzzv, Dddddd; *WysKaz* 48; *JanNKar* A2v; *SarnStat* 397; *SiebRozmyśl* F3v; *SkarKaz* 40b, 42b [2 r.], 82a, 277b, 422b, 578a, 637a; *CiekPotr* 48, 88, 91; *CzahTr* L4; *GostCast* 66; *PaxLiz* D2v, E2 [2 r.]; Zgodá y iednoćć/ do mądroćci drogá. *SkarKazSej* 661a marg, 673a. Cf »droga do nieba«.

droga ku czemu (74): *BierEz* D4v, G3v; *FalZioł* V 61v; złe rozmawianie ieft iawna droga ku grzechom *BielŻywGlab* n1b 12; *WróbŻołt* X, kk5; *GliczKsiąż* E7v, H2v, N5v; *LubPs* aa4v [2 r.]; Inna drogá ku wyzwoleniu s Powołáния. *GroicPorz* o2, o2v, hh4v, nn4; *RejWiz* 136; *Leop Iudith* 12/8, *Ps* 1 arg; *OrzRozm* A, C3v, Dv, E2, O2v (9); *BielKron* 3v, 8, 36, 138v, 263, 417; *KwiatKsiąż* D4; Viam affectare ad aliquid, Lápác á chwytać drógi ku czemu. *Mącz* [114]d, 129a, 219c, 279b, 288d, 351a, 492b [2 r.]; *OrzQuin* H4 marg; *GórnDworz* Z3; *HistRzym* 135v; *RejPos* 12v, 152, 169v, 285 [2 r.], 289v, 295; Przykazánie Boże drogá ku zbáwieniu *BialKat* 43v marg; *KuczbKat* 160; *BielSpr* 33v; *BudNT przedm* d; *CzechRozm* 20v; *ModrzBaz* 17, 18v, 54v; *StryjKron* 612; *CzechEp* 103; *NiemObr* 73; *ArtKanc* 14, R20; *KochProp* 15; *KochWr* 36; *GostGospSieb* +2; *Phil* G4v; *GrabowSet* C2; Iam ieft śrzodek y miárá w drodze k wízelkiey rzeczy *RybGęśli* C2v; áni będzćie miał drógi ku dowodowi

ná nie ná wieki [*neque probationis viam habiturus est perpetuo. JanStat* 102] *SarnStat* 326, 1222; *SzarczRyt* B4v.

droga czyja (518): A ty dziecię prorokiem nawyffie⁸⁰ będziels/ bo przeydziels przed obliczém pańfkim fprawiatz drógi iego [*Vulg Luc* 1/77]. *OpecŻyw* 12v, 23v, 37v, 48; *PatKaz III* 87v; *TarDuch* D7v; Vczyń miły panie doskonałe polźcie moje w drogach twoich [*in semitis tuis*] *WróbŻółt* 16/5, 1/1, B, 1/6 [2 r.], 13/3, E2 (26); *RejPs* 51, 107v, 115v, 127, 177v, 178; *RejKup* e3; *KromRozm I* D2v; *MurzNT Luc* 1/76, 7/27; *KromRozm III* G5; *BielKom* B5, B5v, B6, B8v, Cv, C3; A złoŃnicy márnie zgina ná káždęy fwey drodze *LubPs* Bv, B [2 r.], C2v, D2, E2, F4v [2 r.] (46); *SeklPieś* 19v; *KrowObr* 151v, 152v; *Leop Deut* 11/22, 28, 30/16, 3.Reg 3/14, 13/33 (69); *BibRadz Gen* 6/12, *Deut* 28/9, 3.Reg 8/58, 11/33, 38 (57); *OrzRozm* T4v; *BielKron* 3v, 4v, 42v, 76v, 79v, 81v (12); *KwiatKsiąż* Fv; De curriculo deflexit consuetudo maiorum OblądziliŃmy Ńie zá náfzemi ftárŃzými/ VftąpiliŃmy z ych drógi. *Mącz* 74a, 397a, 490a; *RejAp* [14]v [2 r.], 29, 102, 127v, 129v; *HistRzym* 88v; *RejPos* 2, 8v, 9, 9v, 12v (35); *RejPosWiecz*³ 98v; *BialKat* 23v; *HistLan* F5v; *KuczKat* 400; *RejZwierc* B2, B4v, 105v, [121] [2 r.], 137 (20); Iáko drogi iego [*Boga*] rowne fá ludziam ŃwiętyŃ [v*iae eius rectae sanctis*] ták złoŃnikom fá nie rowne. *BudBib Eccli* 39/28 [29], *Gen* 6/12, *Deut* 8/6, 30/16, 1.Reg 8/3, 3.Reg 8/25 (68); *MycPrz I* [A3]v; *BudNT Matth* 11/10, *Mar* 1/2, *Act* 14/16 [15], 1.*Thess* 3/11, *Iac* 1/8, 5/20, 15/3; *StryjWjaz* C2; *CzechRozm* 4v, 38v [2 r.], 100v, 131, 149, 173v (11); WiádomoŃci drog twoich niehcemy [*Scientiam Viarum Tuarum nolumus Vulg Iob* 21/14]. *ModrzBaz* 28v; *SkarJedn* 9; *KochPs* 21, 24 [2 r.], 34, 38, 48 (15); Pytác go kazali/ czemu vtártą drogą Ńwiętych Oycow nie idzie *SkarŻyw* 30, 79, 501; *CzechEp* 23, 252, 283, 340 [2 r.]; *NiemObr* 7; Ktoć fię dziatki Bogá boi/ Ten ná iego drógách ftoi *KochMRot* A2v, A2v, B4; *ReszPrz* 10, 106 [3 r.]; *KochPieś* 26; *ArtKanc* A18, K14v, M, N16, O16v, P16v, Q15, T14v; *BielRozm* 9; *ZawJeft* 32; Zmiłuy fię Oycze/ pomoż chętliwemu Ná twoie drogi/ poday rękę iemu *GrabowSet* M4v, Cv, D4v [2 r.], Gv, G3, G4 (20); *KochFrag* 18; *LatHar* 16, 46, 82, 83, 165 (19); *KolakSzczęŃl* B4; Drogą Kaimową fię haeretycy vdáia *WujNT* 835, *Matth* 11/10, *Mar* 1/2, *Luc* 1/76, 7/27, *Rom* 3/16 (13); *SiebRozmysl* [A2]v, [A3]v, [A4] [2 r.], B2, K2; Spráwiedliwy P. Bog we wŃzyftkich drogách Ńwoich/ y Ńwięty we wŃzyftkich dzielách Ńwoich [*Vulg Ps* 144/17]. *SkarKaz* 4a, 277b, 280b, 384b, 551a, 552a *marg*, b, 638a; *CzahTr* B2, H4; *GoslCast* 56; *SkarKazSej* 697a, 707a; *SapEpit* A4v; *SzarczRyt* Bv.

cum inf (16): Vkaż drogę oyttza poznatz/ Y Ńyna iego milowatz *OpecŻyw* 177v; *RejJóz* O8v; *BielKom* A3; *BielKron* 239v, 334v; *RejPos* 127, 127v [2 r.]; *RejZwierc* [28²]; *Strum* I2; áby oná naywyżlza wládnóŃi iego moźnoŃć/ niepodawálá mu przeltroney drogi przewodźić/ á ná wet [!] y broić cobykolwiek chćiał [*ei suppeditet ac porrigat occasionem quoduis perpetrandi*]. *ModrzBaz* 22v, 75v, 126v; *Oczko* 11v; Aby więc kogo pan nieporwał frogi/ A porátowác nie będzie drogi. *KochPs* 76; *KochFr* 102.

W połączeniach szeregowych (18): *SeklKat* Pv; Zbáwićielką [*ją zowiecie*]/ żywotem/ nádzieią/ wblágánim/ wodzem/ tartzą/ drogą/ rzetznitzką thego Ńwiáthá. *KrowObr* 164v, 165, 165v, 166 [4 r.], 166v, 192 (14); *CzechRozm* 219v; *CzechEp* 121; fá [*opisane*] wŃzyftkié zdrády/ chytróŃci/ y drógi/ którémi [*naród turecki*] krzeŃciáńŃtwo wŃzyftko poŃiada *OrzJan* 3.

W charakterystycznych połączeniach: drogi (do)pytać (wypytać) się (5), (na)uczyć (36), strzec (14); (od, z) drogi odstąpić (ustąpić, zstąpić) (30), odwozić (odwieść, zwieść, zwodzić) (29), skłonić się (2), uchylić się (3), zbieżec (5); drogę objawić (4), sprawować (sprawiać) (5), (u)czynić (5); drogą postępować (3); droga człowiecza (3), faleszna, insza (36), jawna (3), łatwa (łatwa) (7), nieprzystojna (2), nikczemna, obiecana, przeciwna, rozkoszna (4), snadna (10), szczerza, śliska, trudna (7), ubita, utarta (2), zacna (2); droga chwały, kłamstwa, mandatow, mierności, miłosierdzia, nauki (2), niewolej, obaczenia, obłudności, dobrych obyczajow, pielgrzymowania (2), pisma, pociech, potępienia, powołania, prawości, przepaści, przykazania (5), radości, rozkazania (3), rozkoszy, roztropności, rozumienia, rozumu (4), serca (2), świadectwa, świata (tego) (6), światłości (2), swiebodności, uznania (3), wiary (2), wolej (2), zatracenia, zdrowia.

Przysłowia: Iprofna mowa pewna do vpadu drogá KochFr 80.

fortuná błędliwemi drogámi chodzi BielKron 130v.

A niezwozd zdrogy nikogo Boć to barzo zlie niebogo. RejKup L.

Zwroty: »chodzić, iść drogą [jaką a. czyją]; chodzić po, w(e) drodze [jakiej a. czyjej]« = postępować (jak kto, zgodnie z kim, czym); *ambulare viam* Vulg [szyk zmienny] (44 : 22; 13 : 10): *OpecŻyw* 107v; *BielŻywGlab nlb* 11; Bogosławieni wżytci ktorzi fie boią pana boga ktorzy chodzą w drogach iego. To iest w przykazaniu bożym. *WróbŻolt* 127/1, 31/8, 100/6, 118/3, qq7; *RejPs* 165v; *MurzHist* 28v; *BielKom* B6, E8v; *LubPs* X3, aa4v, aa5, bb4, cc6, eev; tą drogą będziecie chodzić [*per viam ... ambulabitis*] *Leop* 5/33, 11/22, 2.*Par* 21/6, *Ps* 100/6, *Prov* 14/2 [2 r.], 28/18; *BibRadz* 3.*Reg* 8/58, 4.*Reg* 21/22, *Ps* 100/6, *Prov* 9/6, 15, *Ier* 7/23, *Bar* 4/25 [26]; Ale y błazen chodząc po drodze fwoiey/ iż łam błazen/ ine także ma zá błazny. *BielKron* 81v, 4v, 45, 78v, 82, 130v (8); *Viam vulgarem ingredi*, Wielką poľpolitą drogą yść/ wedle poľpolitego obyczáyu żyć. *Mącz* 511c; *RejAp* 102, 158v; *GórnDworz* Mm6v; *HistRzym* 122v [2 r.]; Izali nie on Pan ktoremu wżyfcy zgrzeżyli/ á niechcieli słuchác zakonu iego/ áni chodzić po drogach iego. *RejPos* 204v, 112 [2 r.], 280, 349v [2 r.], 350v; *RejZwierc* B2, 138 [2 r.], 138v [3 r.], 142 marg, 206 (11); *WujJud ktv*, 42v; *BudBib Eccli* 49/11; *ModrzBaz* 23v, 86v; *SkarŻyw* 76; A w Papiestwie ich nie málo ktorzy drogą swoią bárzo przeľtrona idą *CzechEp* 23, 260; *NiemObr* 78; *ArtKanc* O3v, P20v; *GórnRozm* K3v; *GórnTroas* 42; *GrabowSet* O2, Q4v; *WujNT* 860; Co wam po tym że ielzcie y ielzcie chodzić drogámi trudnymi y pracowity mi? *WysKaz* 7, 13, 21; *SiebRozmysł* Bv, M; *SkarKaz*)(2v, 279b, 351a; *SkarKazSej* 662a; Przeto naydziefz takowych/ ktorzy gdy nie mogá Trzeżwych ludźi ofzukác; Więc idą tą drogą: Hándluia z piiánymi/ profzą na litkupy *KlonWor* 68.

»chodzić, iść drogami [czyimi]« = naśladować kogoś; *ambulare in viis* [aliquibus] Vulg, *PolAnt*; *ingredi vias* Vulg [szyk zmienny] (45 : 2): *BielKom* B4v; *LubPs* S4v; *Leop Deut* 30/16, 3.*Reg* 3/14, *Ez* 16/47; Ten fię Iprawował dobrze przed Pánem/ chodząc wżytkimi drogámi Dawidá oycá fwego *BibRadz* 4.*Reg* 22/2, 3.*Reg* 11/33, 38, 15/26, *Ps* 80/14, *Prov* 2/20, 3/23; *BielKron* 3v, 76v, 79v, 83v [2 r.], 86, 87; á dźiatki rádźi rodziczow drogámi chodzą *KwiatKsiąż* Fv; *RejPos* 316v, 349; *RejZwierc* 206; *WujJud* 40 [3 r.], Nn2; *WujJudConf* 39v; *BudBib Deut* 8/6, 30/16, 1.*Reg* 8/3, 5, 4.*Reg* 8/27 (9); *MycPrz* I [A3]v; *BudNT Act* 14/16 [15]; *CzechRozm* 38v [2 r.]; *CzechEp* 340 [2 r.]; *KochMRot* A3v;

WujNT 14/15; Vpomina cię tedy/ [...] Iedno byś go miłował: á drogámi iego Chodził/ pilnując we wżem woléy Pána fwego. *SiebRozmysl* [A3]v; *SapEpit* A4v.

»dwie ma drogami chodzić, idący, chodzący« = *postępować obłudnie* (1 : 1 : 1): *March*³ V8; Bieda fercam lękliwym y rękam leniwym/ y grzeźnikowi dwie ma drogámi idącemu [*ingredienti duas semitas*]. *BibRadz Eccli* 2/13 [14] [*przekład tego samego tekstu March*³ V8, *SkarKazSej* 662a]; *SkarKazSej* 662a.

»mieć drogę« [w tym: *ku czemu* (3), *do czego* (2), *na kogo* (2)] [*szyk zmienny*] (8): Iużci mam ná Pánią drogę/ A fwych fie krzywđ pomścić mogę *BierEz* C3; Aieftli czo z miłofierdzia raczyfz znami czynić To w twey moczy my nie mamy drogi z tego wynić *RejJóz* O8v; *KromRozm III* B3v; *BielKron* 200v, 254v; *Strum* I2; *ModrzBaz* 97; Ná koniec ma fz dróg wiele krzywdy fwey wétować *KochFr* 102; *BielRozm* 9; *Phil* G4v; *SarnStat* 326, 397; *SkarKaz* 40b.

»naśladować, naśladowanie drogi« [w tym: *czyjej* (5)] [*szyk zmienny*] (11 : 1): *RejPs* 33v, 166v; *KromRozm I* D2v; Ten fie záchowawał w boiáźni Bożey/ ná fładuiąc drogi prádzyadá fwego *BielKron* 84; Stoikow drogi ná fładował *BielKron* 156; *HistRzym* 122; *RejPos* 277v; *KochPs* 24; *SkarŻyw* 74; *GrabowSet* P3v; ktorzy opuściw fzy profłá drogę ob fładzili fie/ ná fładuiąc drogi Báláámá z Boforá [*secuti viam Balaam ex Bosor*] *WujNT 2.Petr* 2/15 [*przekład tego samego tekstu KromRozm I D2v*]; *SarnStat* 943.

»drogę otworzyć (a. otwierać, a. otwarzać); droga otworzyła się; otworzenie (a. otwarcie) drogi; droga otwarta« [w tym: *do czego* (12), *ku czemu* (2)] = *aditum a. viam aperire* *Modrz*; *viam patefacere* *Jan Stat* [*szyk zmienny*] (17; 4; 2; 1): *RejPs* 173v; *RejKup* b5; *Diar* 67; *KwiatKsiąż* I; Támże iuż tá gwiazdá iáko otworzyłá drogę do przepáści *RejAp* 110, 183v; *GórnDworz* Ff3; *RejPos* 13, 26, 28; *RejPosRozpr* b3; ták iáko fie do tego [*nieporozumienia*] drogá otworzyłá y przykład ná mieyfcách nowego teftámentu pokázał. *CzechRozm* 149, 9, 149v; Nic fie tám niedzieie/ coby niemiáło drogi otworzyć [*viam aperiat*] ku źle czynieniu ábo źle myśleniu. *ModrzBaz* 54v, 10v, 44, 53; *KochPieś* 44; *SkarŻyw* 354; *CzechEp* [397], [412]; *GrabowSet* V2v; *SarnStat* 194.

»(po)da(wa)ć, podający drogę; doda(wa)ć (a. poda(wa)ć), podanie drogi; droga podaje się, podana« [w tym: *do czego* (26), *ku czemu* (6), *na co* (3), *cum inf* (2)] = *dare viam* *Vulg*, *PolAnt*; *dare a. porrigere a. praeberere occasionem, viam monstrare a. tradere* *Modrz* [*szyk zmienny*] (44 : 1; 9 : 2; 6 : 3): Zrzáđenje pierwfze po Bodze/ Dáło ludziem tu dwie drodze *BierEz* F; *OpecŻyw* 52v; *FalZioł* V 61v; On fie ná to pirwey obrał/ Drogę Impreforom podał/ Pífmá Polkie imprimowác *BielKom* A3, B2v, B8v; *GliczKsiąż* B7, E8v; *GroicPorz* n4, hh4v; Wízakoż Minerwá fwiętá tá mi drog dodałá Dofyc fłufznych/ ná czym fie moiá myfl wielzáłá. *RejWiz* 85, 95v; *Leop Ez* 16/43; Poruczám tho potym komu infzemu młodfzemu piłác zá gotowym podánim drogi *BielKron* Mmmm2, 6v, 8, 263, 400, 411, 417; *BielKronCies* Mmmm3; *Mącz* 129a; *OrzQuin* A3, M; *RejPos* 72v, 115v, 116v, 183v; *BiałKat* 91; Ták iż ieden s przyiacioł podał mu tey drogi/ Iákoby miał z głowy fwey pozbyć oney trwogi. *HistLan* B4v, F3, F5v; *RejZwierc* 182, 256v; *WujJud* 21; *BudBib* 3.Reg 8/32, *Ier* 32/39; Ktora tedy niewiáłtá zá bieśiádami chodzi/ która fie w towarzyftwo wiele ludzi wdawa/ áza niepodawa drogi do tego/ áby fie kto o iey fátteczność fłárał [*an non aperit fenestram ad suam pudicitiam oppugnandam*]? *ModrzBaz* 55, 7v, 18v, 22v, 23v, 37v (14); *Oczko* 11v, 34; *SkarŻyw* 132, 582; *CzechEp* 269; *ReszList* 147;

KochWr 23; *ActReg* 107 [2 r.]; *GostGospSieb* +2; *WyprPl* A2v; *LatHar* 663; *GoslCast* 66; Wizaćeś baczył mądrość iey/ którą ma od Bógá/ Zás do Bogactw z rodziców/ podáie fie drogá. *PaxLiz* E2.

»(prze-, wy-, z-)naleźć (*a. najdować itp.*) drogę; znajduj się drogi; naleziona droga; znalezienie drogi« [*w tym: do czego (19), ku czemu (5)*] = *inire rationem a. viam Mącz; invenire viam a. semitam Vulg; invenire rationem Modrz* [szyk zmienny] (77; 1; 1; 1): Tákową drogę naydziemy/ Iáko z tego wynidziemy *BierEz* A2; *WróbŻółt* kk5; *RejKup* bb2v; *MurzNT* 29v [2 r.]; *RejWiz* 62v, 134v, 135v; *OrzRozm* C3v; Po wykonániu lath (Othomanus) XXVIII. vmárl/ wybran syn iego Orkánes ná Kroleftwo Thureckie/ kthory napierwey do Europy drogę przenaláz woiowác. *BielKron* 239v, 82, 195v, 248v, 251, 267, 317; *KwiatKsiqz* F2; *KochZg* B; *Mącz* 105a; *OrzQuin* Hv; *GórnDworz* E7, P3v, Bb3v, Ee3v; *HistRzym* 65v; Lácno Pan drogę znaydzye ku podpárciu wiáry poczętey. *RejPos* 285 *marg*; niefpráwiedliwemu iuz dawno nálezyoná drogá do zginienia iego. *RejPos* 334v, 18v, 23, 53v, 69 [2 r.], 127 [2 r.] (25); *RejZwierc* 2, [28²], 46, 100, 129, 144, 201 [2 r.]; *BudBib* 4.*Esdr* 14/21 [22], *Iudith* 13/25; *CzechRozm* 217; Lecz gdy czyftóść ferdeczną ftráci/ áza fie nieláčno do cieiełnego wżeteczeńftwá fklóni/ by iedno moglá náleść drogę/ iákoby to fnádnie fpráwić [*modo commoditates adsint rei commode perficiendae*] *ModrzBaz* 54v, [16], 35, 112; *Oczko* 25; *KochPs* 158; *SkarŻyw* 2, 126, 134; *ReszHoz* 128; *GórnRozm* F3, H3; *ZawJeft* 22; *ActReg* 108; *OrzJan* 34; *WujNT* 30, *Act* 9/2; *CzahTr* C4; *GoslCast* 26.

»sta(ną)ć na, w drodze« = *stare in via Vulg* [szyk zmienny] (7 : 1): BOgoflawiony mąż który nieodfzedł w radę złófnikow/ ani ftańł na drodze grzełznych ani fiedział na ftolczu zarazonym. *WróbŻółt* 1/1 [*przekład tego samego tekstu LubPs* B, *KrowObr* 151v, *Leop*, *KochPs* 190, *LatHar* 737], B; *LubPs* B; *KrowObr* 151v; *Leop* Ps 1/1; *KochPs* 190; ále iefliby [*ksiądz kanonik*] o fobie rozumiał/ iż ftoi ná drodze práwey/ Pánu Bogu z tego dziękiuiąc/ innych [...] w éichości duchá/ vczył y nápominał *NiemObr* 17; *LatHar* 737.

»szukać drogi« = *quaerere viam PolAnt; captare occasionem, inire rationem Modrz* [szyk zmienny] (34): Szukaycie tełz czáfem drogi Aby wždy wytchnął vbogi *RejRozpr* Gv; *LubPs* aa6; *RejWiz* 43v; *BielKron* 41, 111, 219v; *Mącz* 279b; Aleć prozuo [!] nam inéy drogi nád tę fzukác/ którą nam podał dobry Miítrz ARIfótoteles *OrzQuin* H4; *GórnDworz* E2, O2v, T8v, L18v; A przedfié iáko tháko fzuca tey drogi/ iákoby przewiodł vpor fwoy *RejPos* 247, 14, 62, 163v, 178, 186, 227, 293v; *HistLan* Bv; *RejZwierc* 176, 192; *WujJudConf* 214v; *BudBib* 1.*Mach* 12/40; *ModrzBaz* 32, 35v, 78; *SkarJedn* 257; *KochPs* 91; *KochWr* 34; *Paprup* Fv; *ActReg* 110; fzucałem y vżywałem drog rozmáitych do popárčia rzeczy/ áz y do obrázy. *JanNKar* A2v.

»ukazać (*a. pokazać, a. ukazować itp.*) drogę; ukazuje się, pokazała się droga« [*w tym: do czego (41), ku czemu (13)*] = *ostendere rationem Mącz, Modrz; tradere viam Mącz; demonstrare a. ostendere viams Vulg, PolAnt; occasionem designare, viam indicare Modrz* [szyk zmienny] (147; 1; 1): Bowiem ie dobrze náuczál/ Drogę ku cnoćie vkázował. *BierEz* G3v, L; *OpecŻyw* 95, 177v; *PatKaz* III 149; Svltan Czełarł wielky. ktori vkazvye lyvdzyam drogá. *MetrKor* 46/117, 46/46v, 175; *LibLeg* 7/40v; *RejPs* 60v, 176, 211v; *SeklWyzn* a4; *SeklKat* E2v, R; *RejKup* Z; [*Chrystus*] Y drogę náuká y przykáfadem żywotá fwego pokazał kędy ktemu przyłć możemy y mamy. *KromRozm* II b2v; *BielKom* E6v; *GliczKsiqz* A2v, E7v, L4, Q3v; *LubPs* K2, N3v, O4v; *KrowObr* 206v; *RejWiz* 80, 86v, 135v, 136; *Leop Eccli* 49/11;

BibRadz I *5v, *Ex* 18/20; drogę nam ku cudzemu potwarzą pokazáli *OrzRozm* E2, O2v, Pv, Qv [2 r.], Q2, Q2v; *BielKron* 3v, 32, 138v, 141v, 213 (9); *Mącz* 347b, 492b; *OrzQuin* Gv; *GórnDworz* A2v, B5v, N7, Z3, Z4v, Dd, Mm6; iużeś dał y vkazał hojne drogi/ iáko ma być przeiednano to fwięte Bołtwo twoie. *RejPos* 252v, 10, 11, 46v, 68v, 72 [2 r.] (31); *HistLan* Cv; *KuczbKat* 385; *RejZwierc* 130, 186, 192, 206; *BudBib* Ps 85/11; *BudNT* 1.Cor 12/30 [31]; *CzechRozm* A3v, A7; *KarnNap* A2v; Zda mi lię że dofyć vczynię powinności mey/ iefli drogę do niektorych praw vkażę [si quasi indices legum quarundam proposuero]/ ábo też niektorych praw dotknę. *ModrzBaz* 73v, 2, 44v, 89v, 108v, 135; *SkarJedn* 82, 307; *Oczko* 11v; *KochPs* 21, 44, 155, 208 [2 r.]; Záčzym Pan Bog koronuiąc ćierpliwość iego/ więtfzã mu drogę/ do návrocenia y pozyłkãnia pogãńftwã vkazał. *SkarŻyw* 230, 14, 28, 55, 118, 125 (9); *CzechEp* *3, 16, [413]; *NiemObr* 14; *ReszPrz* 93; *ReszList* 152, 187; *WerGość* 210; *ArtKanc* D20, Q19v; *GórnRozm* G; Owa niewmięfz ieno gãnic/ co iefł łãcno: ále vkażãc drógę/ iákoby to náprãwić/ to by mądrego rzecz. *KochWr* 41; *ActReg* 40, 164; *GostGosp* 62; *GrabowSet* E3v; *WujNT* 1.Cor 12/31; *SarnStat* 417, 986, 1222; *PowodPr* 21; A iefli lię chce náuczyc/ vkaż mu drogę do kãpłanow Bożych. *SkarKaz* 277b, 40a, 637a [2 r.].

»(u-, za-)ślãc drogę; droga się ściele« [w tym: do czego (9), ku czemu (4)] [szyk zmienny] (20; 1): *GliczKsiãż* A2v, H2v, N5v; *WujJud* 133v; Błędy X. K. iemu drogę do zbãwienia á mnie do piãnia porzãdnego zãslãły. *CzechEp* 107 marg, 36, 103, 107; Więc pãtrzay dálęy/ iáko fie drógã ku złému ściele. *KochWr* 36; *ActReg* 3v, 149; *Phil* N4; *KochPij* C3; *GrabowSet* A3; *OrzJan* 94; *LatHar* +2v, 581; Kãcerze dzifiefzy drogę ścielã Antychriftowi. *WujNT* 174 marg, 103, 860, Yyyyy4v.

»drogę wiedziec« [w tym: do czego (2), ku czemu (1)] = *scire viam* *Vulg*; *occasionem cognoscere* *Modrz* [szyk zmienny] (12): Iednęfz tę drogę k temu wiem/ Połfuchayże żeć iã powiem. *BierEz* D4v; *MurzHist* A4v; *MurzNT* 29v; *LubPs* aa; *Leop Is* 58/2; *RejPos* 132; *GrzegŚm* 35; *ModrzBaz* 112v; *GrabowSet* Q2; Dwie drodze w wieku ludzkim prawdziwe być wiemy: Iednã do Niebã druga do pieklã. *KołakSzczęśl* Cv; *SkarKaz* 42b; *CzahTr* Bv.

»wymyślíc drogę« [szyk zmienny] (2): Liłzkã k niemu przemowiłã/ Iużem drogę wymyślilã: Iáko iuż ztãd winidziewã *BierEz* H3v; *BielKron* 253.

»drogę zagrodzić (a. zagradać, a. przegrodzić); droga zagrodi się (a. zagrada się); zagrodzenie (a. zagradać) drogi« [w tym: do czego (14), do kogo (2), czemu (2)] = *odjąć* *możliwość*, *spisobność*; *obsepire iter* *Mącz*; *ansam praeripere, facultatem a. occasionem praecidere, viam pracludere* *Modrz* [szyk zmienny] (24; 5; 2): szukamy tego, jakobyśmy zagrodzili na przyszły sjem drogę takim wykłãdom recesu tego, jakie teraz słyszemy. *DiarDop* 118; *GroicPorz* 1, cc3v; *BielKron* 199v; *BielKronCies* Mmmm3; Przegrodził mędrkom drogę do błędu wízelkiego *GrzegRóżn* O2, N2; *Mącz* 75c, 384a; *RejPos* 184; *HistLan* C4v; *CzechRozm* 260v; Bo tym ípofobem y połtronnym roznych narodow zãgrãdza lię drogã dopierãć lię pãnowãnia [Sic enim et extraneis praeripitur ansa ambiendi impena nationum diversarum] *ModrzBaz* 75v, 21, 73v, 93v, 126v; *KochTr* 24; *CzechEp* [407]; *NiemObr* 6, 85; *KochMRot* A4v; *ReszHoz* 137; *ZawJeft* 41; *KochFrag* 43; *LatHar* 3, 219, 671; Tãk krolowie y prãwã połpolite dopuřczãiã mnieyfzych złości/ áby drogę zãgrodiłi do więtfzych. *WujNT* 163; *CiekPotr* 48; *SkarKazSej* 673a.

»zamknąć (a. zamykać) drogę; zamknięta droga; zamknięcie drogi; zamknęła się droga« [w tym: czemu (23), do czego (4), do kogo (2), ku czemu (1)] = odjąć możliwość; *dividere viam PolAnt; praeccludere viam Modrz, JanStat; interdicta potestas JanStat* [szyk zmienny] (25; 5; 3; 1): Mi the rzecz chczeni obvarowacz i opatrzicz abi thakowim naiazdom bila droga zamknięta. *ZapWar 1545 nr 2646; SeklKat A4v; KromRozm III K2; DiarDop 107; RejWiz 135; RejAp 46; GórnDworz Mmv; BudBib Sap 18/23; CzechRozm 259; Zámknęłaby fię też y onym drogá/ ktorzi aż do Rzymu/ ábo do infzych niektorych kráin biegaia ModrzBaz 91, 7; CzechEp 90; KochPij C3; A dla zámknienia drógi potwárzam ludzkim/ żadnému tych dóbr nie będziemy dáwać SarnStat 408, 72, 113, 293, 296, 572 (21).*

»(z)gotować, gotujący drogę; gotowanie drogi; droga się gotuje« [w tym: komu (19), do czego (2), ku czemu (2)] = przygotować grunt, stwarzać możliwości; *parare a. praeparare viam Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (44 : 1; 3; 1): Oto iá przefylám aniola przed obliczem twym/ który zgotuie drogę twą przed tobą [Vulg Matth 11/10]. *OpecŻyw 48 [przekład tego samego tekstu MurzNT, Leop, HistRzym 83v, RejPos 8v, BudNT, CzechRozm 256v, LatHar 684, WujNT]; MurzNT Luc 1/76, 3/4; Leop *2v, Mar 1/3; BibRadz Luc 1/72 [76]; BielKron 137; HistRzym 83v; Stroycie pokutę s pirwzych obłędliwości fwoich/ á gotuycie drogę przeciwko Pánu fwemu RejPos 12, 8v, 9, 11v [2 r.], 12, 12v (10); KuczbKat 160; RejPosRozpr b4; BudNT Matth 11/10, Mar 1/2, 3; CzechRozm 256v; SkarJedn 384; SkarŻyw 306; CzechEp 135, 153, 303, 304, 305; ArtKanc A18; OrzJan 104; LatHar 46, 529, 684 [2 r.]; Skąd znác iż Ian gotował drogę do Sákrámentu pokuty y fpowiedzi/ ktora potym od Christá Páná vftáwiona była WujNT 129, Matth 3/3, 11/10, Mar 1/2, 3, s. 174 (10); SkarKaz 551b marg, 581b.*

Wyrażenia: »droga bezpieczna (a. przepieczna)« = *via tuta Modrz* [szyk 6 : 4] (10): w wáthplyuych rzeczach droga pewnyeyfza a przelpyecznyeyfza ma bycz obyerana *PatKaz I 15v; RejPs 85; LubPs M, O2, gg3; BibRadz Bar 5/7; RejPos 37v, 72; ModrzBaz 87v; Wiem iż káždemu z was pokoy miły/ [...] zgodá miła. Do tego wam tedy drogę befpieczną/ pewną/ blifką pokazuiemy ReszPrz 93.*

»bliższa droga« = *via compendiaría Mqcz, Modrz; via proxima Mqcz* [szyk 4 : 1] (5): *Mqcz 288d, 492b; A przeto kto chce znác łáfkę páńfką/ niemáíz lepfzey y bliżfzey drogi/ iáko iá záflużyć GórnDworz K8v; HistRzym 135v; ModrzBaz 17.*

»droga boża (a. boska)« = *via Dei a. Domini Vulg* [szyk 24 : 1] (25): Miłtrzu wiemy ijżes práwdziwy/ a drógę bożą w práwdzie nauczáís [Vulg Matth 22/16] *OpecŻyw 74v [przekład tego samego tekstu Leop, RejPos 250, WujNT], 53, 62v; MurzNT Mar 12/14; Leop Matth 22/16; BielKron 4v, 32, 78v [2 r.], 93; RejPos 250; WujJud 40; CzechRozm 184; SkarJedn 10; błogofłáwionys ftárcze Abrámi/ nie máíz nád cię wdrodze Bożey nikogofz dołkonálzszego. SkarŻyw [236], 269, 352; WujNT Matth 22/16, Mar 12/14, Luc 20/21, Act 18/26, 19/9, s. 838; Sądy y drogi Bołkie od ludzkich fá/ iáko niebo od źiemie dáłekie y rozne PowodPr 40; SkarKaz 40a.*

»chytra droga« [szyk 1 : 1] (2): należli [Turcy] chytrfzą drogę tho iefł gdzie mocą niemogą tedy zá pieniádze przewiodą *BielKron 248v, 155v.*

»ciasna, wąska, zwąziona droga« = *arta via Vulg* [szyk 18 : 4] (14 : 7 : 1): *OpecŻyw 16; TarDuch B4; RejKup q3; MurzHist V3v; MurzNT 28v, 29v; Abowiem bárzo ciálna drogá do tey cnoty/ Trzebá zawždy czuyności/ y pilney roboty. RejWiz 101, 89; RejAp 189; SkarŻyw 62; CzechEp 23 [2 r.];*

NiemObr 78, 115; Dayże nam łałemi być wieczny Zbawicielu/ Wąlką drogą przechodzić przez nieprzyjacioly *ArtKanc* K4v, O3v; *GrabowSet* I3; ciálna braná/ y wąłka iełt drogá [*arta via*] ktora wiedzie do żywoty *WujNT Matth* 7/14 [*przekład tego samego tekstu CzechEp* 23 [2 r.], *NiemObr* 115], *przedm* 37, s. 30; *WysKaz* 13; *SkarKaz* 637a.

»droga ciemna, ciemności« = *via tenebrosa PolAnt* (1 : 1): *BibRadz Prov* 2/13; Opuściwłszy profłá drogę/ chodzą po drogách ciemności [*Vulg Prov* 2/13]. *WujJud ktv* [*przekład tego samego tekstu BibRadz*].

»droga cnoty, cnotliwa« = *via virtutis Modrz* [*szyk* 5 : 1] (4 : 2): Iedno zecz prawie nie roflly iawnie na łbie rogi Abis mię była mogła zwiełc z mey cznotliwey drogi *RejJóz* H5; *GórnDworz* Ee3; nie śmieli opuścić drogi cnoty/ y niełáčno fię mogli do tyránłtwá łkłonić. *ModrzBaz* 91v, 133; *SkarKaz* 122a; *GosłCast* 35.

»dobra (a. lepsza) droga« = *bona via PolAnt* [*szyk* 26 : 8] (34): *WróbŻołt* Y2, kk4v; A ty fię iuż Popie vnzay A tych plotek wieczey niebay: Bo iemy choremu łkodzys Włedy zdobrej drogy zwodzys. *RejKup* k7v, d5v, ł3; *DiarDop* 100; Młodzyeńcze połtoy máłó będe prołić Bogá/ Być była okazána do cnot lepłza drogá *BielKom* F6, D3v; *KrowObr* C3, 207v; *BielKron* 177, 213, 219, 227v; *KwiatKsiąż* F2; *Mącz* 288d; *GórnDworz* A2v, K8v, Ee6v, Hh3, Kk2v; á ktora drogá lepłza tedy chodźcie iá/ á naydzieicie odpoczynienie dułzam wálzým *BudBib Ier* 6/16, 1.Reg 12/23, 3.Reg 8/36, I 189d *margin*, 2.Par 6/27; *SkarJedn* 296; *SkarŻyw* 294, 308; *OrzJan* 26; Przeciw haeretykom y fortelom ich nie máłz lepłzey drogi/ iáko w prołłocie łwiętey do tego áppellowáć czego z początku vczono *WujNT* 576; *SarnStat* 195; *GosłCast* 26; *SkarKazSej* 707a.

»krotsza droga« (2): Compendium, aliquando etiam pro itinere abbreviato, Krółłza á lepłza drógá/ Krółłkie opiláne niektórej rzeczy. *Methodus. Mącz* 288d; *Calep* 226b.

»droga mądrołci« = *via intellectus PolAnt* (2): Człowiek ktory vbłádzi z drogi mądrołci odpoczywa w zebrániu vmárłych. *BibRadz Prov* 21/16; *RejPos* 149v.

»droga do nieba« [*szyk* 26 : 4] (30): *PatKaz III* 126v; Droga do nieba łciełłzką wezwana bo iełt barzo ciálna. *WróbŻołt* nn8v; *SeklKat* A4v, E2v [2 r.], E3, R; Bo cziałná droga donieba A cziankięgo brzucha trzeba. *RejKup* q3, f6v, 16v, 18v, o5v, p8v, t2, x8v; *MurzNT* 29v [2 r.]; Iż Pan Kryłtus łam iełt thylko drogá do niebá *KrowObr* B, 165; *RejWiz* 143; *KwiatKsiąż* F2v; *GórnDworz* Mm6; *KochMon* 33; *CzechRozm* 64v; *KochMRot* A2v; A iełli komu drogá otwárta do nieba/ Tym co łłużá oyczynnie *KochPieł* 44, *LatHar* 422; *WujNT przedm* 37; *WysKaz* 16; *SzarzRyt* D2.

»droga niebezpieczna« [*szyk* 5 : 1] (6): A łnadz wnádzieię twoię łmiał bych fię łam opułćie wnaniebełpiecznieyłłe drogi *RejPs* 205, 39v; łam niebogá przyłłłá ná ták niebełpieczną drogę/ Ze/ połłciwie żywłzy/ vmrzeć krom zmázy nie mogę. *KochZuz* A3v; *RejPos* 289v; *GrabowSet* L; *KochFrag* 14.

»droga niepomasana (a. niezmasana), niepokalona« = *via immaculata Vulg* [*szyk* 6 : 2] (5 : 3): Będe łpiewáł á będe rozmyłłáł w drodze niepokaloney [...] to iełt w Euangeliey *WróbŻołt* 100/2 [*przekład tego samego tekstu Leop*], gg8, 100/6; Iák fię w niepomasáney drodze łwey mam záchowáć *LubPs* X2v, Ev [2 r.]; *Leop Ps* 100/2, 6.

»(o)błędna (a. obłądliwa), (o)mylna, błędności droga« = *error viae Vulg* [szyk 24 : 5] (18 : 10 : 1): *RejKup* t2; Trudno człeku z błędliwych drog wynidź *BielKom* E4v, B3v; *LubPs* E2, Pv, bb4, cc2; *BibRadz Iac* 5/20; *BielKron* 83; Bo gdzie sie tám obroćisz wżędzye mylne drogi A tak rádząc ku Pánu nieboże vbogi *RejPos* Ooo5v, 52v, 65v, 178, 181v, 182 (13); *NiemObr* 80; *ZawJeft* 27; A Długoż Pánie/ tá moiá błędliwa Dufzá/ bez twey światłości Chodźić zá śmyśłem będzie/ żałobliwa/ Ktory/ iák wodz chytróści/ Onę záludza w drogi błędliwóści? *GrabowSet* E2, D3; *WujNT Iac* 5/20; *PowodPr* 54; *SkarKaz* 279a.

»droga ojca, ojcowska« = *via patris Vulg, PolAnt* [szyk 8 : 3] (8 : 3): Aby pokufam świeckim/ nie dáli sie zwodzić/ Oycowśkiemi drogámi/ zázwdy mogli chodźić *BielKom* B4v; *Leop* 2.Par 20/32, *Bar* 2/33; *BibRadz* 3.Reg 15/26; *BielKron* 83v, 86; Tákże y my niechodźimy z łálki Bożey drogámi Oycow násznych *WujJud* 40, 40; *WujJudConf* 39v; Wiedźże iż przy łtárey oycowśkiey drodze łtoię/ dla ktorey święci Bilkupi wygnáni łą od ćiebie *SkarŻyw* 300; *KochMROt* A3v.

»droga pańska, pana [= Boga]« = *via Domini Vulg, PolAnt* [szyk 54 : 3] (53 : 4): *MurzNT Luc* 3/4; Łálkawe łą włfytki drogi zázwdy Páná tego *LubPs* G, D2 marg, Ev, Ov, aa4v, dd6v; *KrowObr* C3, 58v, 206 [2 r.], 206v [2 r.]; Bom pilnie łtrzegł Pánłkich drog/ á nieczyniłem nie złego od Bogá niego. *Leop Ps* 17/22, *A3v, *Eccli* 5/12, *Mar* 1/3, *Ioann* 1/23, *2v; *BibRadz Gen* 18/19, *Iudic* 2/22, 4.Reg 21/22, *Ez* 18 arg; *BielKron* 45; *RejAp* [14]v marg, 74v, 158v, Dd4; *RejPos* 293 marg; *WujJudConf* 157; *BudBib Ez* 18/25; *BudNT Mar* 1/3; *CzechRozm* 116v; *CzechEp* 153; *NiemObr* 80; Dobrym ludźiom Pánłkie drogi/ Nigdy nie vczynią trwogi *KochMROt* A3; *ZawJeft* 5, 15; *GrabowSet* M3v; *LatHar* 40, 684; *WujNT Matth* 3/3, *Mar* 1/3, *Luc* 3/4, *Ioann* 1/23, *Act* 13/10 (9); *WysKaz* 21 [3 r.]; *PowodPr* 7 [2 r.]; *SkarKaz* 350b, 421b.

»pewna, nieomylna droga« = *via proxima Mącz* [szyk 21 : 7] (23 : 5): *PatKaz I* 15v [2 r.]; Iednák nigdzyey tu nie wyedzą pewney łwoyey drogi *LubPs* aa; *BibRadz I* *3v; *KwiatKsiąż* A3; *Mącz* 492b; ábyście mi dozwolili/ łkrytych onych vzyć náuk/ [...] które nas pewną drogá/ do niepewnych rzeczy wiodą. *OrzQuin* H4, E, H4, Mv; Abowiem tám znajdyełz [...] włzytki nieomylnne drogi ná poczćiwe połtępki tve *RejPos* 226v, 241 [2 r.], 293 [2 r.]; *BiałKat* 43v [2 r.]; *BielSat* H2; *RejZwierc* 207v; *ModrzBaz* 61v, 96v; *SkarŻyw* 582; *CzechEp* 327; *NiemObr* 72; *KochMROt* A2v; *ReszPrz* 93; *ZawJeft* 34; Zwiędła iuz twoiá młodość/ gotuy łię do Bogá/ Ráczye niżli do światá/ pewnieyłać tám drogá. *ZbylPrzyg* B2v.

»poczciwa droga« (7): *RejWiz* 19; Abowiem nic nas nie vwodzi náłnádniey s tey poczćiwey drogi iedno omylne towarzystwo á ich obłudne przykłády y obyczáie. *RejZwierc* 137v, B4v, 105v, 138 [2 r.], 142.

»drogi pogańskie« = *obyczaje pogańskie; viae gentium Vulg* (1): Drog Pogánłkich niechćieyćie łie vzyć [cf Wedle dróg Pogánłkich (marg) Obyczáiów Hebr. (-) nie vćicie łie *Wujek*]; y známion niebiełkich niechćieyćie łie bać *Leop Ier* 10/2.

»droga pokoju, pokojowa« = *via pacis Vulg, PolAnt* (13 : 1): *OpecŻyw* 12v, 97; i naprowadził nogi náłze na drogę pokoiu. *MurzNT Luc* 1/79 [przekład tego samego tekstu *OpecŻyw* 12v, 97, *BibRadz, RejPos* 16, *LatHar* 46, *WujNT*]; *LubPs* D2; *Leop Rom* 3/17; *BibRadz Luc* 1/75 [79], *Rom* 3/18 [17]; *RejPos* 16, 296v; *KochMROt* A4; *ArtKanc* A18v; *LatHar* 46; *WujNT Luc* 1/79, *Rom* 3/17.

»prawa droga« = *via recta Vulg, PolAnt; via perfecta PolAnt* [szyk 36 : 12] (48): *BielŻywGlab nlb* 11; *RejPs* 65, 176; Is mi mey nedze vkročy Na prawą droge nawrocy. *RejKup* O, m8, n7v, n8v, p5v; *KromRozm I D2v*, Ev; *MurzHist* C4v; *Diar* 84; *BielKom* E; Położ mi zá práwą drogę on zakon twoy fwięty *LubPs* aa6, K2, N3v, R2, Y4v *marg*, aa4v (10); *KrowObr* 58v, 164v, 206 [2 r.], 206v [2 r.]; *BibRadz Ps* 100/2, 6; *GórnDworz* E4, Mmv; *HistRzym* 122; *RejPos* 147, 147v, 184; *RejZwierc* B2, 138v [2 r.], 212v, Bbbv; *WujJud* 146v; *BudBib* 1.Reg 12/23, *Prov* 14/12; Poftánowił mię ná drodze práwéy/ Z chęci ku słudze śwemu káfkáwéy. *KochPs* 33; *CzechEpPORz* *; *NiemObr* 17.

»droga prawdziwa, prawdy« = *via veritatis Vulg* [szyk 44 : 24] (42 : 26): bo przyśfiedl k wám fwięty ián/ nauczáiätz drogi práwdziwé [Vulg *Matth* 21/32] *OpecŻyw* 74v; *WróbŻołt* 118/30, nn8; *RejPs* 188v; *SeklKat* R; *MurzHist* D2v [2 r.]; *DiarDop* 101; *LubPs* F4v *marg*, T2, aa6 [2 r.], eev *marg*; przes ktore [doktory] drogá prawdy miááá być fromoconá [Vulg 2.*Petr* 2/2]. *KrowObr* 88v [przekład tego samego tekstu 86v, 99v, 137v, 160, 237, *BibRadz*, *BudNT*, *WujNT*], A4v [2 r.], 86v, 99v, 137v, 160, 237; *Leop* 4.*Esdr* 5/1, *Eccli* 34/22; *BibRadz* I 108c *marg*, 2.*Petr* 2/2; ktorzy lepszą á prawdziwą drogę ták w piśmie s. iáko w rzeczy pópolitey vkażą *BielKron* 213, 84 [2 r.], 141v, 218v; *GrzegRóżn* O2v; *Prot* A2v; *RejAp* 74v, 102; *HistRzym* 57, 83v, 127; *RejPos* 251, 283v, 287, 339v, 350v; *RejZwierc* 116, 137v, 195v, 206; *BudBib* 4.*Esdr* 5/1; *BudNT* 2.*Petr* 2/2, *Apoc* 15/3; *CzechRozm* 23v, 173v; *KarnNap* C3; Bo poniewáz krewność/ powinowáctwo/ przyiaźń/ y nieprzyiaźń/ [...] wiele ludzi od prawdziwey drogi odwodzi [a recto aberrare faciant] *ModrzBaz* 75; *SkarJedn* 401; *KochPs* 66; *SkarŻyw* 463; *CzechEp* 105, 141; *NiemObr* 80 [2 r.], 84; *ReszPrz* 68; *ArtKanc* D20, M18v; Prowadz me vftá/ po drodze prawdziwey *GrabowSet* K, P3v; *WujNT* 2.*Petr* 2/2; *CzahTr* C4.

»prosta droga« = *recta via Vulg, Modrz; rectum iter Vulg; simplex et aperta ratio Modrz* [szyk 29 : 10] (39): *WróbŻołt* Ev; *RejPs* 93v; *BielKom* Cv, E6v; Bom ia tę naprośtíáá drogę ná wlfem łobie obrał *LubPs* aa6, G2v, Y4v, aa4v, ee5; *RejWiz* 138; *Leop* *Prov* 14/2, *Eccli* 49/11, *Dan* 3/27; *BibRadz* I *3v; Pátrzayciéłz tu/ iáko zá rádá Aryftotelá/ poczawłzy od Oká/ proftá drogá wykłádu Królestwá Polfskiego przyłzliłmy. *OrzQuin* I2, Cv, Aa2; *RejPos* 240v; *BielSat* [I4]; *RejZwierc* 138 *marg*, Aaa4v; *WujJud* *ktv*; *WujJudConf* 74v; *BudBib* *Eccli* 49/11; Do wftytkich ípraw pocziwych małz tu drogę proftá *PaprpPan* H, Ev; Mnoftwo ksiąg [o prawie] niech będzie zárzuceno: profta á iáána vmiárkowána drogá/ niech będzie otworzona [simplex et aperta ratio aequitatis aperiatu]. *ModrzBaz* 98, 26v, 58v; *KochPs* 208; *SkarŻyw* 573; *BielSjem* 13; Rzeczpołpolita wáłzá nie tylko dáleko vftápiáá z poftánowienia Lycurgowego/ ále zgoáá drogę proftá zárzuciłwzy/ vdááá fię iákáš džiwná ścielázká *GórnRozm* K3, K3v; *LatHar* 221; *KołakSzczęśl* Cv; *WujNT* Act 13/10, 2.*Petr* 2/15; *SkarKazSej* 662a.

»przestrona, szeroka droga« = *spatiosa via Vulg* [szyk 11 : 2] (8 : 5): Wfedy znaydę Pana Boga A ízyroka kniemu droga. *RejKup* k4; *HistRzym* 122v; *RejPos* 57; ále y ludzie od swiátości y poboźności odwodzą/ ścieláć im do pieklá przełtroná drogę *WujJud* 133v; *BudNT* *Matth* 7/13; *ModrzBaz* 22v; *SkarŻyw* 463; *CzechEp* 23, 106; *PaprpUp* A2; *LatHar* 581; Abowiem ízeroka braná/ y przełtrona íełt drogá ktora wiedzíe ná zátráćenie *WujNT* *Matth* 7/13 [przekład tego samego tekstu *HistRzym* 122v, *BudNT*, *WysKaz* 13]; *WysKaz* 13.

»przewrotna, nieprawa, niesłuszna, nieprawości droga« = *via iniqua a. perversa, via iniquitatis Vulg* [szyk 6 : 5] (7 : 2 : 1 : 1): ktory przewrotnemi idzie drogámi/ zá raz vpádníe. *Leop* *Prov* 28/18, *Ps*

106/17, *Prov* 21/8, *Ier* 3/21; *BibRadz Prov* 21/8; *BielKron* 42v; *WujJud ktv*; Nie długo wtakim ftanie niepráwey drogi tfał *SkarŻyw* 352; *GórnRozm* M2v; *GrabowSet* M3, P3v.

»droga słuszna, słuszności« [szyk 12 : 6] (17 : 1): nie inffe⁶⁰ łobie potrzebnieyffego nienayduię iedno obroćić nogi fwoie ná drogę fluffności *RejPs* 179v, 183, 185, 188v, 210v, 211v; *LubPs* S, ee6v; Rácź mię tego náuczyć/ co ieft flufzna drogá. *RejWiz* 186, 135v; *BielKron* 334v; *RejPos* 126v, 130; fprawiedliwego/ iáko Prorok powiáda/ záfwdy Pan wywiedzie ná drogi flufzne á pociefzliwe *RejZwierc* [203]v, 5v, 146v; tyráńftwu ieftefmy posłufzni/ á słuźne drogi y fprawiedliwość odrzucamy [*aequitatem et iusticiam repudiemus*]. *ModrzBaz* 30; *ActReg* 111.

»droga sprawiedliwości, sprawiedliwa« = *via iustitiae a. iustificationis Vulg, PolAnt* [szyk 38 : 7] (29 : 16): *TarDuch* B4; *WróbŻółt* Ev, R3, 118/27, 33; A zá łáfką twoią [*Boga*] ieden krok moy nie wftąpi zdrogi fprawiedliwości *RejPs* 38, 17v, 33v, 34, 61v, 173v, 188, 211v; *HistAl* G3v; *MurzHist* R4; *LubPs* B2v, F3; *KrowObr* 63; *Leop Ps* 118/33, *Sap* 3/3, *Eccli* 34/22; *BibRadz Matth* 21/32, II 14c marg; *RejAp* 29; A práwie cie dofiága [czart] zá nogi/ Iefli fpádniefz s fprawiedliwey drogi *RejPos* B, 37v, 138, 184 [2 r.], 253 [2 r.], 318, 335, 339v; *BudNT Apoc* 15/3; *WerGość* 209 [2 r.]; *ArtKanc* Q6v; Y wręku ci zwycięftwo máią/ Którzy dróg fprawiedliwych iego [*Boga*] przefturzégáią. *ZawJeft* 13; *WujNT Matth* 21/32, 2.Petr 2/21; *SkarKaz* 119a, 519b; *GosłCast* 44; *KlonWor ded* **2.

»droga śmierci« = *via mortis PolAnt* (4): *BielKom* D5; Oto kládę przed wámi drogę żywotá y drogę śmierci. *BibRadz Ier* 21/8, I 393d marg; *BudBib Prov* 14/12.

»święta, świętobliwa droga« = *via sancta Vulg* [szyk 20 : 8] (24 : 4): A ftrzeź pilnye drog fwyętych przykazánya yego [*Boga*] *LubPs* K2v, P3v, R5 [2 r.], aa5, bb6v, cc6; *Leop Is* 35/8; *RejAp* 29; *RejPos* 28, 184, 275, 277v, 296v, 349v; *RejZwierc* 192; Mnie okaź/ pánie/ drogi świętobliwe *KochPs* 34, 24 [2 r.], 114, 122; *SkarŻyw* 269, 308; *GrabowSet* O2, X2v; *SiebRozmyśl* B2; *CzahTr* B2; *SzarcRyt* Bv.

»wolna droga« = *swoboda postępowania* [szyk 3 : 1] (4): Wolną drogę iemu na złe Y na dobre dáć raczył. *RejKup* B; *Diar* 22; *LubPs* C2v; *KochPs* 178.

»wymyślona droga« = *herezja* [szyk 2 : 1] (3): gdyż nas łam [*Pan*] iáinnie przefturzégáć raczy/ iż żadną iną wymyfloną drogą nie może nikt trefić do niego [*Boga*] *RejPos* 351, 147, 299.

»droga zbawienna, zbawienia« = *via salutis Vulg* [szyk 37 : 8] (29 : 16): *OpecŻyw* 52v; *RejPs* 174v, 178; *SeklKat* I2v; *RejKupSekl* a2; poczał wczyc drogi zbawiennyi náprzód dom fwoi i przyiacioły *MurzHist* C, A4v, B4v, E3v, Hv, N; *KromRozm II* c4v; *KromRozm III* Av; *LubPs* aa6 marg; *KrowObr* 114v, 132v; *BielKron* 139v, 277v; A prełat go wiedzie do ftárofty/ tho ieft do fpowiedniká/ przez kthore bywa wiedzion ná drogę zbáwienia *HistRzym* 40v, 65v; *RejPos* 23, 64v, 318; *BialKat* 93v; *CzechRozm* 145, 173v, 174, 223v; *SkarJedn* 296, 307; *SkarŻyw* 4, 355; *CzechEp* 72, 105, 260; *CzechEpPORz* *; *ReszPrz* 68; Mowi Chryzoftom o obźárftwie/ iż to ieft zwodnik z drogi zbáwienney dobrowolny. *WerGość* 214; *BielSjem* 3; *ArtKanc* A18v; *LatHar* 112; *RybGęśli* D3v; Ci ludzie [*apostolowie*] fá fludzy Bogá nawyźfzego/ ktorzy wam oznáymuią drogę zbáwienia. *WujNT Act* 16/17; *SiebRozmyśl* C3; *CzahTr* L4v.

»droga zjednania« (3): Iż oná [*Maryja*] ieft vlitzká żywotá/ wrotá zbáwienia: Drogá náfzego ziednánia *KrowObr* 152v, 153v, 154v.

»droga zła (a. złościwa, a. złośliwa), złości« = *via iniqua a. mala, via iniquitatis Vulg* [szyk 22 : 19] (36 : 5): Oddal odemnie miły panie drogi złości *WróbŻółt* 118/29, 118/101, 104, 128; *LubPs* aa5v, bb4, bb5, eev; Ale kto ná zle drogi iuż więc mył fwą vda/ Wierę iuż tám nádzyeiá bywa bárzo chuda. *RejWiz* 135v; *Leop* 3.Reg 13/33, 4.Reg 17/13, 2.Par 7/14, *Prov* 28/6, 10, *Bar* 2/8, *Ez* 33/11, *Zach* 1/4; *BibRadz* 2.Par 7/14, *Ion* 3/8, 10; Acz (po prawdzie) do dobrej fławy tá zła drogá *Prot* C4; *GórnDworz* Aa4; *RejPos* 72, 84v; *BiałKat* 23v; *BudBib* 3.Reg 13/33, I 374b *marg*, *Ier* 25/5, 36/3, 7, *Ion* 3/8, 10; *CzechEp* 260; *ReszPrz* 106; *ArtKanc* K14v, N16; niechay opuści niezbożny drogę fwą złośliwą/ á muž myśli zle fwoie [*Vulg Is* 55/7]. *KołakSzczęśl* B4; *SkarKaz* 245b, 279b, 551b; *CzahTr* F2.

»droga żywota, życia« = *via vitae Vulg* (27 : 3): abyście drogą ciałną żywota ostręgo tym wolniey za pane^m Iezusem pośflij. *OpecŻyw* 16; *PatKaz* I 9v; *BielŻywGlab* n1b 11; BLogofławieni fą ci ktorzy tu niewinnie żywą ná tey drodze żywotá fwego *RejPs* 175; *MurzHist* B2v, B4v, V3v; *LubPs* D3; *KrowObr* 186; *Leop Act* 2/28, *Zz3v*; *BibRadz* *Ier* 21/8, I 393d *marg*, *Eccli* 33/11 [12]; *RejPos* 112, 178, 181v, 183, 183v, 185v; *GrzegŚm* 25; *BudBib* *Eccli* 4/14; Rychley fię bał vpadku/ ábo osłábiaenia drog życia fwego w pokoiu/ á niźli w oney wojnie. *SkarŻyw* 238, 497; *GórnRozm* A3; *LatHar* 209; *KołakSzczęśl* Cv [2 r.]; *WujNT Act* 2/28; Iáko mowi Mędrzec: Mándat ieft świecá/ y Práwo ieft światłość: á drogá żywotá gromienie kárności *SkarKazSej* 696a.

Szeregi: »droga i forta« [szyk 3 : 2] (5): *RejAp* 183v; Wąska drogá y ciáfna fortá do żywotá, xięza fię nią nie wciłną. *CzechEp* 23 *marg*, 23; *WysKaz* 13 [2 r.].

»drogi, fortyle« (1): Nuż kiedy do dárow/ do vpominkow przydzie/ [...] náyduiá fię tákie do tego drogi/ tákie forthyle/ iż/ áby [*biała głowa*] nie wzięłá/ obronić fię żadną miárą niemoże. *GórnDworz* Bb3v.

»droga a (i) gościniec« [szyk 8 : 3] (11): Ale oto małz fwieżá drogę á tarty gościniec do niego [*Bogu*] *RejPos* 9,112, 178 [2 r.], 185, 196v, 240v (10); z niego [*rozmyślania*] drogá y gościniec podáie fię do odpráwienia przyštoynego rozliczney Chrześcijáńskiey powinności *LatHar* 663.

»kszałt albo droga« (1): gdy nas przyaciéle karzá/ błędy vmysłowe vbaczamy/ Ktory kxalt [!] albo droga ieft nablifzłza ku poprawieniu. *KwiatKsiąż* D4.

»methodus to jest droga« (2): W tym Dyálogu/ pokázuie fye *METHODVS*, to ieft/ Drogá ku prawdziwey Exequucyey. *OrzRozm* A [*idem*] Dv.

»nauka a (albo, i) droga« [szyk 5 : 3] (8): *KromRozm* II c4v; *KromRozm* III Av; Brevis rerum praeceptio, Krótká nauká álbo drogá ku pośpolitey nauce. *Mącz* 351a; Vdayze fię tedy zá nim á zá tymi drogámi iego/ á zá świętemi náukámi iego *RejPos* 275v, 8v, 64v; *RejZwierc* 192; *SkarKaz* 488a.

»droga, (a, i) obyczaj« = *ratio aut via Mącz* [szyk 4 : 2] (6): *Mącz* 105a, 219c, 347b; ná co nam téz Polakom pewnie przydzie/ tymże obyczáiem y drogá/ ná co y Czechom było przyfzło. *OrzQuin* Z2; *RejPos* 162v; *KlonWor* ded **2.

»drogi, (a, i, albo) postępkí (myśli)« (9): Chodził [*Joram*] drogámi á poštěpkí Krolow Ifráelńkich [*ambulavitque in viis regum Israel*] *Leop* 2.Par 21/6; *RejAp* 29 [2 r.]; A thám [...] naydzyełz wfzytki drogi y poštěpkí ku poštánowieniu poczciwego żywotá fwego *RejPos* 169v, 295, 329v; *RejZwierc* 200; *CzechRozm* 131; *LatHar* 42.

»droga, (i) prawda, (i) (żywot)« = *via et veritas et vita Vulg* [szyk zmienny] (33): Rzekł mu iezus: Iacie^m droga/ prawdą/ i żywot/ a żądny niemoże przydz ku bogu oytzu/ iedno przez mię [Vulg Ioann 14/6] *OpecŻyw* 95v [przekład tego samego tekstu *SeklKat* E3, *KromRozm II* b3, *KromRozm III* A5, *SeklPieś* 19v, *KrowObr* 155, *Leop, BibRadz, SarnUzn* B8v, *RejPos* 280, 291 v, 293, 339, *RejZwierc* 137v [2 r.], *BudNT, CzechRozm* 4, 11v, 64v, *ArtKanc* P5, P7, *LatHar* 626, *WujNT, SkarKaz* 488a]; *SeklKat* E3; *KromRozm II* b3; *KromRozm III* A5; *SeklPieś* 19v; *KrowObr* 155; *Leop Ioann* 14/6; *BibRadz Ioann* 14/6; *GrzegRóżn* O2v; *SarnUzn* B8v; A gdyż iáko fłyfzymy/ iż iednáfz tá ieft lámá drogá/ y prawdá/ w tym iedynym Synu *RejPos* 294v, 275, 280, 283v, 287, 291v, 293, 339; *RejZwierc* 137v [3 r.]; *BudNT Ioann* 14/6; *CzechRozm* 4, 11v, 64v; *CzechEp* 341; *ArtKanc* P5, P7; *LatHar* 626; *WujNT* 362, *Ioann* 14/6; *SkarKaz* 488a, 552b.

»droga, (a(l)bo) przyczyna« [szyk 3 : 2] (5): *Mącz* 129a, 279b; Iáko wiele ieft przyczyn/ iáko wiele drog [Quot sunt occasiones, quot viae]/ do krzywoprzyśiętwa wiodących *ModrzBaz* 140v, 32, 37v.

»droga i przykład« (1): A náfzláduiáć dróg y przykładów Przodków náfzych/ [uchwaliliśmy] *SarnStat* 943.

»droga a przystępek« (1): iuz fie wżytko wypełniło czego nam iedno byłá potrzebá ku ználezyeniu drogi á przyftętku do tych hoynych á fwiętych obietnic iego. *RejPos* 240v.

»droga, (i) rada« [szyk 2 : 2] (4): *LubPs* B; *RejPos* 257v; *RejZwierc* 256v; [Litwini] fzukali tei Drogi y Radi/ iakobi fie tego nadwami pomfcieli *Paprup* Fv.

»droga, (i, a) sposob« = *via et ratio Modrz* [szyk 7 : 3] (10): *MurzHist* B4v; A przeto z Rzymfkich praw trzebá wziáć drogę y fpofof ftánowienia praw *ModrzBaz* 98, 2, 96v, 135; *SkarŻyw* 14; *NiemObr* 72; *Phil* 3; *GrabowSet* S3v; Tá ieft ná tym świecie drogá y fpofof przyścia do żywotá wiecznego, áby ludzie przez wiárę poználi [...] Bogá *WujNT* 374.

»droga, (i, a) sprawa« = *via et opera Vulg* [szyk 13 : 1] (14): ábowiem tobie nie fá táiemne drogi y fpráwy człowieká namnieyfego. *RejPs* 188; *Leop* 2.Par 13/22; Poprawcie drog wáfzych y fpraw wáfzych/ á będę miéfká z wámi ná miéfcu tym. *BibRadz Ier* 7/3, *Iudic* 2/19, *Ier* 7/5, *Ez* 14/22, 23; *RejPos* 216v, 281 v, 289v, 299; *BudBib Ez* 14/22, 23; *CzechRozm* 130v.

»droga, (i, a) ścieżka« [szyk 5 : 1] (6): *BibRadz Prov* 9/15; [chrześcijański człowiek] chodzi wedle woley iego [Boga] drogámi á ściefkámi iego/ wedle krześciańfkiej powinności fwey. *RejPos* 349v, 184v; *KochPs* 34, 204; *GrabowSet* G3v.

»drogi i śródki« (2): mogáć záfwe otrzymáć odpufczenie grzechow náfzych/ przez drogi y śródki nam do tego podáne. A te drogi y śródki fá fwiátości kościelne wżyfťkie *ReszList* 147.

»[nie] droga, (a, ani) wymysł« (4): iż żadná iná drogá/ áni żadnym innym wymyflem nie może żaden przyś do tych nieprzebránych fkárbow *RejPos* 293v, 124, 293, 293v.

»drogi i wynalazki świata tego« (1): Ná kthorym [świecie] fie zyáwi wiele omylnych ludzi/ vkázuiáć wam rozliczne drogi y wynáláki fwiátá tego *RejPos* 258v.

6. astron. *Orbity ciał niebieskich* (11) : Słóńce fie też fwą drogá/ k zachodu chyliło. *HistHel* Cv; *SkarŻyw* 258; Arkturów iáfny płómień górných náfzláduie Dróg *KochPhaen* 16; Vyżrzyfz tám drogę/ Białomléczną názywáiá/ Téy bárwy infzá kołá niebieskié nie máiá. *KochPhaen* 18, 6, 14 [2 r.], 15, 23; *KochFrag* 18.

Zestawienie: »świętego Jakuba droga« = *droga mleczna* (1): Lacteus orbis circulus est in coele, vulgo Świętego Iákubá drógą zową. *Mącz* 181b.

7. med. Przewody, kanały w organizmie ludzkim (37) : Też ma mocz otwierać wewnętrzne drogi przez które pochodzi vrina w miecherz *FalZioł* I 69d; Nie godzi sie o wypędzeniu płodu pomyłlac/ albo praczować/ażby [...] macicza była odmiękcżona/ aby droga ku wyżciu była otworzona. *FalZioł* V 34, I 9a, 11b, 27d, 41a, 74c (18); Bowiem na początku łpania wstępuią w głowę dymy grube które wżitki drogi w mozgu zatikaią *GlabGad* L5, D7v, I5v, K5, L2, L3 (12); Gula, Gardziel álbo drógá w łziy którą potráwá łchodży do żoładká. *Mącz* 150b, 420a; gdyż łámé wody šíarczáné z siebie moc tę máią/ áby dołem zżoładká/ y z dróg tych otworzyłfżych/ plugáltwá pędziły *Oczko* 15, 16, 22v, 32.

a. Jako polski odpowiednik hebr. wyrazu „orach”, znaczącego drogę; w połączeniu „orach kannaszim” oznacza menstruację (1) : Bo Abráhám y Saráh (byli) łtárzy (y) wéłzi we dni y przełtał był Sarze zwyczáy (*marg*) w Hebrej: droga. (-) iáko niewiałtam. *BudBib Gen* 18/11.

8. praw. Proces, droga sądowa (?) (2) :

Wyrażenie: »droga roczna« (2): A za kazdą Drogą Roczną pyęczdziessyąth złothych sprawa nyewysthempvyącz poth thym ze zakładem ma dacz tha tho anna Lesczynska *ZapWar* 1549 nr 2662 [*idem*] 1550 nr 2676.

Synonimy: **1.** gościniec, ścieżka, ulica; **2.** ścieżka, ślad; **3.** przeście; **4.** bieg, ciągnienie, cug, podróż, wyprawa; **a.** pielgrzymowanie, trudzenie, wyprawa; **5.** kształt, metodus, nauka, obyczaj, postępek, przyczyna, przykład, przystępek, rada, sposób, sprawa, szrodek, wymysł, wynalazek; **7.** drożka.

Cf **DROGOMYLNÝ**